

Resum

En un moment que on els moviments socials agafen més rellevància social i política, i el sistema polític democràtic de representació s'està posant en dubte per col·lectius ciutadans, aquests demanen una participació més directa, el que es podria anomenar democràcia participativa.

És en aquest marc sociopolític, i en una societat que viu envoltada de tecnologia (que condiona tant positivament com negativament les relacions socials, l'equilibri territorial, el medi ambient, entre molts altres aspectes de la societat), on trobem sistemes tecnològics que no compten amb una participació de la ciutadania en l'elecció de les diferents opcions tecnològiques. En aquest treball s'han analitzat els moviments socials cívics de Catalunya que han treballat en la temàtica del servei bàsic de l'aigua: el moviment per la Nova Cultura de l'Aigua i la "guerra de l'aigua" a la perifèria de Barcelona.

Aquest treball té com objectiu definir el marc conceptual de participació i d'apoderament tecnològic de la ciutadania, fent una contribució amb la definició d'*apoderament tecnològic*. S'ha analitzat la societat civil cívica organitzada que ha participat en aquestes mobilitzacions socials on la tecnologia ha estat un element clau per entendre la complexitat de la reclamació i de les propostes alternatives. Dins aquests col·lectius socials analitzarem quin grau de coneixement tècnic tenen del conflicte i la seva capacitat de generar propostes. En definitiva saber el seu grau d'apoderament tecnològic.

S'ha fet una anàlisi d'aquests moviments socials, per veure el nivell d'apoderament tecnològic dels ciutadans i ciutadanes que participen activament; com s'ha assolit aquest apoderament entre la gent que hi participa i com han aconseguit sortir i arribar a la població en general. També s'ha estudiat si la participació en moviments socials de l'aigua ha estat una eina d'aprenentatge tecnològic pels seus participants, o si hi ha altres espais per a aquesta formació.

El treball s'ha realitzat a partir de la participació de l'autor en els moviments socials, a partir d'altres estudis realitzats sobre la temàtica i sobre un treball de camp amb el membres del col·lectius que han estat els motors de la transformació social.

Al final de l'estudi es poden veure les conclusions sobre la importància cabdal que estan assolint els moviments socials en apoderar la població i especialment la importància de l'apoderament tecnològic.





Sumari

RESUM	1
SUMARI	3
1. GLOSSARI	7
2. PREFACI	9
2.1. Origen de l'estudi	9
2.2. Motivacions de l'estudi	9
2.3. Requeriments previs	10
3. INTRODUCCIÓ	12
3.1. Objectius de l'estudi	12
3.2. Abast de l'estudi	13
4. MARC CONCEPTUAL	15
4.1. Participació	15
4.1.1. Criteris per dur a terme una bona participació	15
4.1.2. La Comunitat	16
4.2. Apoderament	22
4.3 Educació Popular	25
4.4 Enfocaments participatius	26
4.3. Investigació - Acció Participativa	27
4.4. Tecnologia	28
4.5. Apoderament tecnològic	29
4.6. Societat Civil Cívica	30
4.6.1. Moviments socials	31
4.6.2. Models d'organitzacions del moviments socials	34
5. MARC LEGISLATIU I SOCIAL	37
5.1. Legislació d'Aigües a Catalunya	37
5.2. Moviments socials de l'aigua a Catalunya	38
5.2.1. <i>Inicis dels moviments socials que més tard acabaran sent els moviment social de l'aigua</i>	38
5.2.2. El moviment social de l'aigua	40
6. LA METODOLOGIA D'ANÀLISI PER VEURE L'APODERAMENT DELS PARTICIPANTS EN MOVIMENTS SOCIALS DE L'AIGUA	41



7. EL MOVIMENT PER UNA NOVA CULTURA DE L'AIGUA	42
7.1. Contextualització del moviment contra el Pla Hidrològic Nacional a les Terres de l'Ebre i la construcció del Moviment per la Nova Cultura de l'Aigua	43
7.1.1. Social	44
7.1.2. Econòmic	44
7.2. El "Pla Hidrològic Nacional" de l'estat espanyol: l'element que visibilitza la crisi	46
7.3. A partir del PHN del PP i el desenvolupament posterior del moviment social	48
7.4. La posició del moviment per una nova cultura de l'aigua dins l'entramat d'actors per en el conflicte del PHN.	52
7.5. Un moviment amb alternativa: Nova cultura de l'Aigua	54
7.6. Apoderament dels participants de NCA	55
7.7. Cronograma del Moviment NCA	58
7.8. Conclusions parcials	64
8. EL MOVIMENT CIUTADÀ A LA PERIFÈRIA DE BARCELONA EN L'ANOMENADA "GUERRA DE L'AIGUA"	65
8.1. Contextualització	65
8.1.1. Context social i polític	66
8.1.2. Situació geogràfica del moviment social en l'anomenada guerra de l'Aigua ...	68
8.1.3. Origen de la mobilització social "guerra de l'aigua"	68
8.2. Reclamacions de la mobilització social	71
8.3. Motius de la guerra de l'aigua	73
8.4. La proposta de la NCA per la recaptació d'impostos de l'aigua	74
8.5. Apoderament dels participants de la mobilització "guerra de l'aigua"	75
8.6. Evolució cronològica de la mobilització ciutadana sorgida arran de l'augment del rebut de l'aigua	77
8.7. Conclusions parcials	83
9. LA CONFLUÈNCIA EN LA NOVA CULTURA DE L'AIGUA	84
9.1. Les empreses de comunicació	86
9.2. La perspectiva de gènere i el paper de les dones en aquest moviments socials cívics	87
CONCLUSIONS	88
PRESSUPOST	91



AGRAÏMENTS	93
-------------------	-----------

BIBLIOGRAFIA	95
---------------------	-----------

Referències bibliogràfiques	95
-----------------------------------	----

Bibliografia complementària	96
-----------------------------------	----



1. Glossari

AAVV Associacions de Veïns i Veïnes
ACPB Associació de Consumidors de la Província de Barcelona
AJC Associació de Joves Consumidors
AMPAS Associacions de Mares i Pares d'Alumnes
BM Banc Mundial
CCOO Comissions Obreres
CiU Convergència i Unió
COAGRET Coordinadora de Afectados por Grandes Embalses y Transvases
CODA Coordinadora d'Organitzacions de Defensa Ambiental
CONFAVC Confederació d'Associacions de Veïns de Catalunya
CTS Ciència, tecnologia i societat
EMSHTR Entitat Metropolitana de Serveis Hidràulics i Tractament de Residus
ERC Esquerra Republicana de Catalunya
FAVB Federació d'associacions de veïns i veïnes de Barcelona
IC Iniciativa per Catalunya
IPC Índex de Preus al Consum
IVA Impost Valor Afegit
MOPU Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme
NCA Nova Cultura de l'Aigua
OCUC Organització de Consumidors i Usuaris de Catalunya
ONU Organització de les Nacions Unides
PDE Plataforma Defensa de l'Ebre
PHN Pla Hidrològic Nacional
PNV Partit Nacionalista Vasc
PP Partit Popular
PSC Partit Socialista de Catalunya
PSOE Partit Socialista Obrer Espanyol
SGAB Societat General d'Aigües de Barcelona
UCC Unió de Consumidors de Catalunya
UCD Unión de Centro Democrático
UGT Unió General de Treballadors



UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

XNCA Xarxa per una Nova Cultura de l'Aigua



2. Prefaci

2.1. Origen de l'estudi

El 1979, a l'Alt Empordà, col·lectius de ciutadans/es es mobilitzaven per defensar uns dels espais naturals humits més rics que hi ha a Catalunya, els Aiguamolls de l'Empordà. Alhora eren moments en què es recuperaven les llibertats, partits polítics amb militants plens d'il·lusió pels canvis que es podien assolir.

Aquest dos fets han estat punts de referència en la vida de l'autor, mercès a la participació en l'activisme polític i la manera de viure els canvis socials des del compromís dels meus progenitors. Ells han marcat la meua manera d'exercir la ciutadania.

Així, la meua participació en accions polítiques ve fortament influenciada pel que he viscut dins la meua família, impulsant-me a treballar i militar en diferents moviments socials, organitzacions socials, col·lectius de base. He fet un recorregut per diferents col·lectius socials, entitats excursionistes, entitats de defensa del territori, de solidaritat internacional, de cooperació internacional, coherents amb la meua forma de pensar i actuar al llarg d'aquest anys. El camí recorregut no estat res més que un procés d'aprenentatge personal molt interessant i compartit amb molts amics i amigues. Aquest camí ha tingut sempre una clara voluntat de transformació social del meu l'entorn que m'envoltava.

Una de les constants preocupacions al llarg d'aquest anys ha estat com posar el servei de moviments socials els coneixements adquirits i les eines d'anàlisi dels estudis d'enginyeria que ara finalitzo. El present treball vol ser una petita aportació a la societat civil cívica, aportant alguns elements de reflexió i anàlisi per seguir avançant socialment des de la societat civil cívica i organitzada des de l'experiència pròpia.

2.2. Motivacions de l'estudi

La vertebració social, la cerca d'alternatives, la lluita d'un món més just són els motors que fan que porti ben bé mitja vida formant part d'organitzacions socials. A partir d'aquí les meves inquietuds varen tenir una forta vinculació amb les organitzacions que treballen per reduir les desigualtats a nivell global. El meu pas com a voluntari per l'Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres ha estat un procés d'aprenentatge constant. Primer lloc dins la universitat promovent l'esperit crític de la realitat que ens envolta. En segon lloc establint



vincles de solidaritat i de lluita amb altres organitzacions socials de Catalunya, l'estat o nivell internacional, per aconseguir dur a terme vida digna arreu del planeta.

Les desigualtats observades en més de tres quartes parts del món, em varen fer veure que moltes d'aquestes desigualtats venien provocades per ingerències de les polítiques econòmiques dels estats del Nord. Per tant un dels puntals per les organitzacions socials que busquen la transformació de les relacions nord-sud i un món més just, han de prioritzar la transformació en les polítiques exteriors dels seus respectius governs i denunciar les ingerències que avui representen les transnacionals en les polítiques dels estats quan s'implementen a l'exterior i a casa nostra.

Posteriorment, he treballat professionalment a l'organització Enginyeria Sense Fronteres en temes de sensibilització i incidència política. Principalment s'ha dut a terme la campanya "Aigua de tothom, un dret i no una mercaderia", on es denuncia el procés de mercantilització de l'aigua i a proposar alternatives als models de gestió actuals. Aquest procés ha estat molt important per a la meva formació personal. He participat en trobades i xarxes internacionals que m'han permès assolir una visió global de la problemàtica de l'aigua de primera mà i escoltar i debatre amb l'opinió d'experts. El punt central de treball ha estat la proposta d'un nou model de gestió de l'aigua alternatiu a l'actual que ve marcat per les polítiques dominants. El model proposat per part dels moviments socials de l'aigua a nivell internacional és la gestió pública de l'aigua amb participació i control social.

Arribat aquest punt, creia molt interessant fer una anàlisi dels principals moviments socials de l'aigua a Catalunya, veure la participació en aquests moviments i el coneixement de la tecnologia dels/les participants en el moviments socials. Aquest estudi vol analitzar les dinàmiques de canvi social i d'apoderament tecnològic dels ciutadans/es que hi participen en els moviments socials de l'aigua a Catalunya.

2.3. Requeriments previs

Per tal que el present estudi tingui l'interès esperat, l'anàlisi comença amb la participació activa dintre els moviments socials de l'autor, per poder conèixer la idiosincràsia d'aquestes organitzacions socials, en constant moviment i les seves estructures informals però d'extraordinària força de transformació social.

L'experiència personal en els moviments socials per part de l'autor, i la reflexió constant i crítica dels moviments socials de Catalunya, han estat alguns dels punts de partida per iniciar l'estudi.



En els darrers anys la dedicació a temps complet, per part de l'autor, a la dinamització social en temes d'aigua a nivell, català, estatal i internacionals ha permès a l'autor veure les diferents visions de la lluita per l'aigua i les diferents escenaris i tipologies de reclamacions. La participació en trobades internacionals, com el Fòrum Mundial de l'Aigua (Mèxic, març del 2006), reunions de la xarxa internacional "Per un model públic de l'aigua" (en anglès "Reclaiming public water"), organització de la Setmana de l'Aigua i la Governabilitat d'Eninyeria Sense Fronteres (Barcelona, novembre 2006), Seminari Internacional pel Dret a l'Aigua a Marsella (desembre 2006), Assemblea mundial de l'aigua de ciutadans i càrrec electes de l'aigua (Brussel·les, març 2007); ha estat fonamental per a la formació del autor i en la cerca de vincles i estratègies entre les organitzacions a nivell internacional i les feines a fer des de Catalunya.



3. Introducció

Els últims 10 anys les grans mobilitzacions socials que s'han desenvolupat a Catalunya han tingut com a element clau l'aigua. Els moviments que s'han mobilitzat per l'aigua han sorgit des de variades situacions de partida: un neix motivat per la política de recaptació d'impostos gens clara responent a una política de grans infraestructures i sense controlar la demanada d'aigua i l'altre des de la preocupació del tret identitari i per un model de desenvolupament totalment irracional, de naturalesa ben diferent. Aquest dos moviments i aquestes dues tendències polítiques en la gestió de l'aigua conflueixen en Pla Hidrològic Nacional derogat per part de l'administració. Aquest fet troba la resposta per part de la societat cívica que com a alternativa proposa una nova cultura de l'aigua, amb unes alternatives clares i de futur en el model de gestió de l'aigua.

3.1. Objectius de l'estudi

Cada dia es construeixen més infraestructures, en molts casos necessàries i en altres totalment innecessàries fruit d'una manca de cerca d'alternatives. Aquestes infraestructures interaccionen socialment amb el seu entorn i estan realitzades sobre la base d'una realitat social i cultural d'un territori. Sovint la gran part de la població i sobretot la població del territori no és consultada, ni se'ls hi explica el motiu d'aquella infraestructura, sovint es parla d'una infraestructura d'"interès general" i això genera conflictes socials.

La nostra societat interacciona cada dia més amb multitud de tecnologies. Però, cal preguntar-se si la societat ha estat preparada per aquesta interacció, per fer-ne un bon ús, per entendre-ho, per tenir capacitat de proposar altres alternatives tecnològiques que responguin millor a les seves necessitats.

Aquest treball té com a objectiu definir el marc conceptual de participació i d'apoderament tecnològic, tot contribuint amb la definició d'*apoderament tecnològic*. Analitzant la societat civil cívica organitzada que ha participat en aquestes mobilitzacions socials on la tecnologia ha estat un element clau per entendre la complexitat de la reclamació i de les propostes alternatives. Dins aquests col·lectius socials analitzarem quin grau de coneixement tècnic tenen del conflicte i la seva capacitat de generar propostes. En definitiva saber el seu grau d'apoderament tecnològic.



3.2. Abast de l'estudi

L'estudi s'ha centrat en l'àmbit dels moviments socials catalans, acotat a un entorn social i cultural que, malgrat tenir les seves diferències, té uns trets comuns i característiques similars. L'autor s'ha cenyit a un entorn proper ja que per analitzar les societats cal tenir-ne un coneixement molt exhaustiu, i s'ha cregut que si algun entorn coneixia aquest era el català.



4. Marc Conceptual

En aquest apartat s'han establert i definit els diferents conceptes que s'utilitzen al llarg del projecte. Molts dels conceptes definits són utilitzats freqüentment i els altres no són tant coneguts o fins hi tot són de nova creació. Els conceptes més utilitzats s'han hagut de definir per tal de concretar el discurs del present estudi.

A continuació s'han definit els diferents conceptes necessaris per establir un marc comú de compressió del estudi.

4.1. Participació

Procés per al qual les comunitats o diferents sectors socials, amb interessos legítims en un projecte, programa o en una política de desenvolupament, influeixen en ells i són implicats en la presa de decisions i en la gestió dels recursos, sent actors del seu propi desenvolupament.

Molt utilitzat en el camp de la planificació per referir-se a les necessitats dels col·lectius destinataris de les polítiques, projectes, programes que s'involucrin activament en l'assoliment de les metes i benefici el desenvolupament. A tot això hi ha contribuït algunes corrents com l'Educació Popular o la Investigació -Acció Participativa. [Alberdi i Murguialday, citat en Hegoa 2001,p 418]

La relació entre diferents grups, associacions, serveis, administracions, etc. Actuen i interactuen en el procés i arribem al punt neuràlgic del mateix: la participació. El procés comunitari és un procés participatiu. Sense participació no hi ha procés, no hi ha canvis reals, o millor dit els canvis seran decisió d'altres i nosaltres serem simples receptors de les conseqüències d'aquestes decisions. La participació és un procés d'aprenentatge, té un cost i inclús pot arribar a ser una càrrega.

Dir que participarà tota la comunitat no és una utopia, és una estupidesa. Mai hi participarà tothom, però el procés no exclourà a ningú la possibilitat de participar i s'haurà de tenir la possibilitat d'anar incorporant a les persones interessades. [Marchioni, 2001, p. 26]

4.1.1. Criteris per dur a terme una bona participació

La participació és un procés que implica molta variabilitat, en funció dels components que incideixen en el procés i en el moment que el procés succeeix. Per tant això ens ha de fer



entendre que no parlem d'un determinada instància, sinó que definitivament parlem d'un procés, amb constant moviment. [Rafael Escobar, citat en ESF 2006, p 89]

Per tal de desenvolupar una major i millor participació, aquesta s'ha de desenvolupar considerant algunes particularitats:

- Ha de ser **voluntària**, en tant que l'imperatiu de llibertat és una raó per l'individu
- Ha de ser **responsable**, ja que existeix el compromís amb els companys del moviment social o organització
- Promoure la **lliure determinació**, en tant que existeixen mecanismes adequats per expressar necessitats.
- Ha de tenir **diferents instàncies**, utilitzades per plantejar les seves demandes.
- Ha de ser **transparent**, en tant que es manegen criteris d'informació i dona a conèixer decisions que es va prenent.
- Ha de ser **reflexiva**, en tant que permet la possibilitat d'influir en les decisions de la comunitat.
- **Genera protagonisme**, mitjançant el lideratge dels participants que són responsables del seu propi desenvolupament.

[Rafael Escobar, citat en ESF 2006, p 89]

4.1.2. La Comunitat

La comunitat és un espai de convivència amb unes regles de joc no escrites. Alhora la formar part d'una comunitat té dues perspectives, és un espai de seguretat personal i de restricció de les llibertats dels seus membres. [Zigmunt Bauman, 2003, p. 11]

La comunitat afecta a un conjunt de persones d'un territori, independentment de la classe social, raça, no depèn de l'estat en que es troben inclouen tan rics com pobres. La comunitat està formada no només per la població sinó pels altres dos actors, l'*administració* i els *recursos: tècnics, professionals i científics* existents. [Marchioni, 2001, p. 26]

Segons l'autor M. Marchioni hi ha dues maneres de veure i de treballar amb la comunitat:

- La comunitat com a destinatària del programa, projecte,...
- La comunitat com a protagonista del procés.

4.1.2.1 Protagonistes de la comunitat

Per tal d'establir una classificació dels grups que formen part d'una comunitat seguirem la classificació següent de l'autor M. Marchioni. L'ordre no representa cap criteri d'importància.

- A. Administracions i institucions públiques.
- B. Recursos i serveis públics



C. La població i la societat civil cívica.

A. Administracions i institucions públiques.

Qualsevol plantejament que pretengui prescindir de les administracions – formalment democràtiques i representatives– esta fora de la realitat actual. Hem de parlar d'una evolució de les institucions, en el sentit de major democràcia en el seu funcionament, major transparència, major control ciutadà. Les administracions tenen i tindran sempre un paper molt decisiu en el que ateny als ciutadans. Les administracions han de garantir alguns drets a tothom, tot i que actualment veiem un estat que respon a uns interessos dels grups de pressió o gremis. [Marchioni, 2001, p. 47]

El sistema productiu està causant grans canvis d'indubtable repercussió social, amb un perill de fractura social a les àrees perifèriques de les grans ciutats.

La tendència en acte d'absència i passivitat del sistema públic, determinarà una dicotomia social, que no serà pobres o rics, sinó un sector de població amb totes les condicions – educatives, socials, de relació, informació, etc. Amb un altre sector en creixent que no tindrà possibilitat d'accedir ni competir en el sistema actual i sense poder aspirar a una situació estable i sense perspectives de poder-hi arribar. [Marchioni, 2001, p. 49]

Des de les reformes del sistema financer internacional els anys 70, assistim a una reducció de l'estat, on apareixen les conseqüències de la derrota dels plantejaments progressistes de molts anys de lluita sindical, obrera progressista per aconseguir un sistema públic avançat i just, que buscava no eliminar les diferències entre classes sinó evitar l'aprofundiment d'aquestes. A dia d'avui anem a una situació de dicotomització dels serveis públics pels pobres i exclosos, i els serveis privats (finançats amb diners públics) per les classes benestants.

Les administracions locals tenen un paper preponderant i possibilitats immediates per actuar en els diferents temes, desenvolupament local, participació dels ciutadans en la vida pública en general i la millora de les condicions de vida de la població.

Possibilitats:

- Incorporar paulatinament i de forma creixent la ciutadania a la vida pública, fent-los més responsables i més participants de les decisions que els afecten tan positivament com negativament. D'aquesta manera aconseguim



- Trencar amb la cultura de la delegació passiva als governants.
- Trencar amb les reivindicacions individuals o gremials o localistes que limiten la participació als assumptes que els afecten directament o interessos particulars, perdent de vista la globalitat de les situacions i de les necessitats
- Poder planificar el desenvolupament local a llarg plaç, sortint del “bucle” de les demandes immediates i dels programes a curt plaç.
- Utilitzar de manera global i coordinada els múltiples recursos (tècnics, humans, professionals, científics, públics i privats no especulatiu, voluntaris, municipals, no municipals, etc.) que s’han anat creant al llarg d’aquest 30 últims anys, fa que els municipis siguin entitats dotades de recursos.
- La necessitat de la relació interinstitucional per realitzar un integració real i positiva entre els respectius recursos, programes i prestacions, per evitar equivocats protagonismes i estúpides competències i identificar institucions amb partits.
- La necessitat d’organitzar els municipis per àrees homogènies més que per àrees sectorials; de planificar a mig i llarg plaç d’acord a diagnòstics més globals.
- Per la necessitat de crear canals, vies reals de participació dels ciutadans al govern local, sense per això renunciar al paper que les lleis actuals atorguen aquests òrgans, però si omplint-les de contingut i que assumeixin les aportacions de la ciutadania.

[Marchioni, 2001, p. 51]

Només queda, paper que correspon a les administracions, el dret o deure de promoure programes o plans d’acció comunitària. El fet de promoure aquests plans no significa que les administracions els hagin de protagonitzar en exclusiva, ni menys instrumentalitzar-ho. [Marchioni, 2001, p. 52]

B. Recursos i serveis públics (Sense excloure part dels privats i dels voluntaris).

En els darrers 30 anys, les ciències socials s’han anat obrint pas i espai. Avui podem dir que hi molts serveis que els podem definir genèricament com a socials. Els anys seixanta estaven formats només per assistents socials i els



professionals que hi participaven ho feien de forma voluntària. A dia d'avui disposem d'equips pluridisciplinars per poder fer front als nous reptes. S'han generat una multiplicitat de serveis i de professionals amb diferent formació científica i tècnica, que fa que:

- Podem comptar amb un patrimoni de recursos científics important.
- Poder treballar amb equips multi o interprofessionals.
- Poder cobrir el gran ventall de demandes socials i poder-les abordar amb mitjans científics i de profunditat tècnica.
- La dificultat d'operar de manera coordinada en la mateixa comunitat i amb la mateixa població

[Marchioni, 2001, p. 54]

A dia d'avui intervenen molts professionals socials diferents, valoritzant així al màxim els diferents recursos científics i evitant que el servei carregui amb el pes de la intervenció que només pot ser resultat d'un treball conjunt i coordinat. Avui tenim treballant a/amb/per la comunitat un nombre molt diferent de perfils.

- Sector sanitari: Metges, infermers/eres
- ATS, farmacèutics, auxiliars d'infermeria, veterinaris, assistents socials, psiquiatres, etc.
- Professionals del sector educatiu-. Mestres, professors, pedagogs i educadors socials, psicòlegs i logopedes.
- Serveis socials: treballadors socials, psicòlegs, abogats, administratius.
- Àmbits toxicomanies: psicòlegs, treballadors socials, metges, Ats, psiquiatres...
- Sector cultura, esport temps lliure: animadors, monitors, educadors de carrer, educadors socials.
- Professionals de les organitzacions no governamentals o entitats sense ànim de lucre que atenen els handicaps socials i dels col·lectius marginals...
- Sector ocupacional: economistes, empresaris, graduats socials, advocats, etc. Es tracta d'un sector de recent creació i de ràpid increment. Des de la perspectiva de plans i processos comunitaris semblen molt importants ja que es poden considerar el nexa d'unió entre els temes i les demandes.

[Marchioni, 2001, p. 55]

Les anomenades forces de l'ordre han participat en alguna ocasió, en una funció preventiva i de seguretat ciutadana de gran preocupació social. [Marchioni, 2001, p. 56]



El conjunt de persones que treballen a/amb/per la comunitat s'ha d'entendre des d'una perspectiva àmplia. No podem excloure a persones amb grans aptituds per el simple fet de no tenir el títol professional. No podem ser restrictius alhora de poder desenvolupar amb la màxima eficiència els diferents professionals pel que fa referència en seu lloc de treball. S'ha d'actuar des d'on es tingui més eficàcia. Si cal que es treballi des del carrer així es farà per poder aconseguir resultats més satisfactoris. [Marchioni, 2001, p. 57]

Malgrat aquest potencial de treball social que s'ha aconseguit en aquest darrers trenta anys, aquest conjunt de recursos (tècnics, humans,) veu en la seva acció reduïda, limitada, fins i tot distorsionada per una sèrie d'elements negatius que poden ser fàcilment modificables a positius.

El creixement dels recursos ha estat emmarcat, la major part de les vegades, a plantejaments de programes sectorials. Si aquests plantejaments estan realitzats des d'un visió global, l'enfocament sectorial es converteix en un impediment de futur. Això s'emmarca en el fet que si existeix un element clar a les ciències socials és el fet que la realitat humana està integrada per un conjunt de factors interdependents i interrelacionats entre ells.

El creixement d'aquest recursos s'ha fet també dins les visions polítiques i ideològiques, derivades de les diferents forces polítiques. La indefinició d'aquest límit en l'ús dels recursos permet el seu ús subjectiu i truncat i incideix negativament en els professionals que veuen com les seves funcions poden ser modificades quan hi ha un canvi polític.

La població ha quedat al marge de tot aquest procés només s'ha acontentat amb el creixement quantitatiu dels recursos, sense jugar un paper actiu i positiu en l'ús d'aquests serveis, ja sigui en la definició, les finalitats, entre d'altres.

Una causa i una conseqüència molt important és que els ciutadans se'ls ha tret el coneixement per exercitar la crítica i una participació conscient i documentada de les diferents situacions. Les protestes o reivindicacions només actuen de forma gremial o individual per qüestions que afecten directament a uns i altres, quasi mai al conjunt de la ciutadania. Aquest tipus de lluites fa que prenguin més força les lluites corporativistes allunyant-se de les demandes per situar-se a la defensiva com les qüestions salarials.

Aquest conjunt de qüestions estan fent difícilment viable i quasi impossible la coordinació i la programació comú entre diferents serveis, entre diferents recursos, entre diferents professionals. [Marchioni, 2001, p. 60]



4.1.2.1.3 La població i la societat civil cívica.

Partim de la premissa que la participació dels ciutadans en la vida pública és fonamental en tot sistema democràtic. Sota aquests conceptes bàsics, el panorama presenta característiques i elements negatius:

La participació política, entesa com a militància directa a partits polítics, com a forma de participació primària és molt escassa. La vida interna dels partits és molt poc transparent i hi ha la percepció estesa que els polítics hi són per treure profit personal. El sistema democràtic és formalment representatiu, però poc participatiu en la seva praxis i funcionament.

El sindicats no tenen millor sort. Foren canals importants i difusors de participació, no només en aspectes laborals i salarials, sinó també en aspectes socials i generals. Van ser veritables impulsors de moviments i generadors de grans canvis històrics. La seva afiliació és escassa i la seva presència es redueix bàsicament als grans centres productius. Aquesta situació afavoreix al gremialisme a expenses de plantejaments i reivindicacions globals. Juguen el paper de relacionar-se amb els poderosos de l'estat, amb organitzacions d'empresaris. A vegades els sindicats defensen situacions superades que són privilegis de determinades categories. Aquest conjunt de fets allunyen als sindicats de la població, que no veuen en ells un canal o instrument per millorar les seves condicions de vida. A dia d'avui han perdut aquesta capacitat d'empatia pels problemes globals del conjunt de la ciutadania.

Les organitzacions de tipus general i representatives, com les associacions de veïns varen tenir un paper fonamentals els darrers anys del franquisme. A partir de l'anomenada transició democràtica, les associacions de veïns/es van perdre molta força, en quant a representativitat real i a la seva capacitat de plantejar qüestions d'interès general, no només immediates i localistes. Per compensar la pèrdua de del paper i les funcions, moltes d'elles ofereixen serveis i prestacions directament als veïns/es, entrant al mecanisme de les subvencions i reforçant la cultura d'oferir quelcom atractiu, renunciant a la estimular i canalitzar la participació activa i conscient dels ciutadans a las vida de la ciutat.

L'ús indiscriminat dels instruments de les subvencions sense reglaments transparents, sense finalitats clares, fàcilment utilitzables per ús discriminatori i clientelar, ha afavorit multitud d'entitats sense una verdadera motivació. Associacions que neixen amb la subvenció i que moren quan desapareix l'ajuda pública, que perden des del seu principi la independència i la voluntat dels seus



membres de perseguir finalitats pròpies i autònomes. Cal recordar que en els últims anys han proliferat les organitzacions i entitats que representen situacions encobertes d'atur, feina provisional per estudiants, diplomats en disciplines socials que encara no han aconseguit tenir feina regular. Dins aquest fenomen hi trobem les ONG (organitzacions no governamentals), que han tingut un creixement molt ràpid, que sense voler han tendit a privatitzar prestacions i a cedir a àmbits privats parcel·les que eren competència del sistema públic. [Marchioni, 2001, p. 62]

Podem observar que la societat civil percep la participació, entre altres com: :

- La participació està limitada a poques persones, que quasi sempre són les mateixes amb greus problemes d'ampliació i renovació.
- El poders d'aquests òrgans de participació no estan clarament definits ni reconeguts i fa que molta gent vegi els esforços com inútils.
- Les persones que s'integren tenen grans dificultats objectives i subjectives per representar els altres i molt sovint acaben expressant opinions i propostes a títol personal.

Malgrat aquest panorama hi ha el ressorgiment i la possibilitat de participar a través d'AMPAS, entitats esportives. Darrerament hi ha un creixent nombre d'entitats de tipus particular que defensen interessos particulars, per exemple: les associacions de dones. Des de fa uns anys, han crescut noves formes d'associacionisme relacionades amb els grans temes, com el moviment feminista, ecologista, de drets humans i de la ciutadania. Els moviments de drets humans i de ciutadania, desenvolupen un paper molt important a nivell estatal i internacional, però difícilment a nivell local. [Marchioni, 2001, p. 65]

4.2. Apoderament

L'apoderament es defineix com un "procés pel qual las persones enforteixen les seves capacitats, confiança, visió i protagonisme com a grup social per impulsar canvis positius de les situacions que viuen.

Segueix la filosofia de l'educació popular, que esta molt lligada als enfocaments participatius". [M. Eizagirre, Cl. Murguialday, K. Pérez, citat en Hegoa 2001, p. 220]

El terme apoderament, va ser desenvolupat bàsicament per grups de dones d'arreu del món, que utilitzaven el concepte apoderament per:



- Referir-se al procés mitjançant el qual les dones accedien al control dels recursos i reforçaven les seves capacitats en tots els àmbits de decisió. Des d'aquest enfocament feminista, comportava un canvi individual com l'acció col·lectiva i implicava una alteració radical dels processos i estructures que reproduïen la posició subordinada de les dones.

El terme apoderament ha ampliat el seu camp d'actuació i s'ha desvirtuat. La mateixa ONU i el BM utilitzen aquest terme però en desvirtuen el seu contingut. La ONU i BM entenen per apoderament:

- L'increment de capacitat individual per ser més autònoms i suficients, dependre menys de la provisió estatal de serveis o de feina, així per tenir més esperit emprenedor per crear microempreses i impulsar-se a un mateix a l'escala social. També significa millorar l'accés als mercats com a les estructures de polítiques amb la finalitat de poder participar en la presa de decisions econòmiques i polítiques. Segons l'opinió de l'autor, suposa un procés que porta a una nova forma de participació però que no qüestiona les estructures existents.

En aquests treballs utilitzarem el concepte apoderament tal i com el varem definir els "creadors" d'aquest concepte, que va molt més enllà de la lectura que en fan les institucions multilaterals, entre elles les institucions financeres internacionals i la ONU.

- L'apoderament seria una estratègia que propicia que els col·lectius marginats, incrementin el seu poder, que accedeixin a l'ús i control dels recursos materials i simbòlics, guanyin influència i participin en el canvi social, que entenen que és permanent. Això inclou també un procés pel qual les persones prenen consciència dels seus propis drets, capacitats i interessos. Com aquests es relacionen amb els interessos d'altres persones amb la finalitat de participar amb una posició més sòlida en la presa de decisions i estar en condicions d'influir en elles. [M. Eizagirre, Cl. Murguialday, K. Pérez, citat en Hegoa 2001, p. 221]

Prendrem les següents tres dimensions que va definir Rowlands (1997), on senyala:

- a. *Personal*, com a desenvolupament del sentit del jo, de la confiança i la capacitat individual.
- b. *Relacions pròximes*, com la capacitat de negociar i influir en la naturalesa de les relacions i de les decisions.
- c. *Col·lectiva*, com a participació en les estructures polítiques i l'acció col·lectiva basada en la cooperació.

Podem veure que l'apoderament té fonamentalment dues dimensions segons Rowlands, una individual i una altra de col·lectiva.

- La **individual** implica un procés pels exclosos que eleven els seus nivells de confiança, autoestima i capacitat per respondre a les seves pròpies necessitats.



Treballar per l'apoderament primer de tot implica ajudar-los a recuperar l'autoestima i la creença que estan legitimats a actuar en les decisions que els concerneixen.

- o La **col·lectiva** es basa en el fet que les persones vulnerables tenen més capacitat de participar i defensar els seus drets quan s'uneixen amb objectius comuns. És interessant assenyalar que amb freqüència, l'agrupament entorn un projecte concret i limitat pot donar lloc a un procés d'apoderament, consistent en la presa de consciència sobre la situació d'injustícia o opressió en la que es viu i la conseqüent cerca de canvi.

Per l'apoderament de diferents sectors implica:

- a. *Presca de consciència* sobre la seva subordinació i l'augment de confiança en sí mateixes ("poder propi").
- b. *Organització autònoma*, per decidir sobre les seves vides i sobre el desenvolupament que desitgen ("poder amb")
- c. *Mobilització* per identificar el seus interessos i transformar les relacions, estructures i institucions que es limiten i que perpetuen la seva subordinació ("poder per").

Aquesta manera d'entendre l'apoderament no identifica el poder en termes de dominació sobre altres, sinó com l'increment per part d'aquests sectors de l'autoestima, capacitat, educació, informació i drets; en definitiva, com el control de recursos fonamentals amb l'objectiu de poder influir en els processos de desenvolupament.

- a. Recursos materials: físics, humans o financers (aigua, terra, màquines, cossos, el treball i els diners)
- b. Recursos intel·lectuals: coneixements, informació, idees.
- c. Ideologia: facilitats per generar, propagar, sostenir i institucionalitzar creences, valors, actituds i comportaments.

Des de la perspectiva, Logwe i Clarke (1994, citat en Hegoa 2001) han elaborat un marc analític denominat *Marc d'igualtat i Apoderament de les Dones*, en el qual estableixen *cinc nivells d'igualtat* entre dones i homes, que mesura el nivell de desenvolupament i apoderament de les dones en qualsevol àrea de la vida econòmica i social. Aquests cinc nivells es refereixen al benestar material, l'accés a factors productius, la consciència de gènere, la participació en les decisions i el control sobre recursos i beneficis.

Les autores estableixen una relació dinàmica i sinèrgica entre aquests cinc nivells d'igualtat, de manera que es reforcen mútuament. És a dir, el poder adquirit per les dones en l'accés als recursos motiva una major consciència de gènere. Alhora impulsa una major participació en la presa de decisions, el qual promou un major control sobre els recursos i



beneficis. el que significa que dones i homes tenen el poder de influir en el seu destí i en les seves societats

L'aparició del terme "apoderament" s'ha donat en el marc del qüestionament del concepte convencional "desenvolupament", vist com un simple creixement econòmic. D'aquesta manera "apoderament" guarda una estreta relació amb l'enfocament de desenvolupament humà, entès com un increment de capacitats de les persones i vàries dimensions emparentades amb aquest: participació comunitària, la presa col·lectiva de decisions, el bon govern, etc. En aquest sentit, pels autors, Keller i Mbwewe del 1991 (citats a Hegoa 2001), el desenvolupament seria un procés d'apoderament, és a dir, "el procés mitjançant el qual les persones arriben a ser capaces d'organitzar-se per augmentar la seva pròpia autonomia, per fer valer el seu dret independent a prendre decisions i a controlar els recursos que els ajudaran a qüestionar i eliminar la seva pròpia subordinació".

En altres paraules, l'apoderament consisteix en un procés de reducció de vulnerabilitats i d'increment de les pròpies capacitats, dels sectors pobres i marginats, que condueixen a promoure entre ells un desenvolupament humà sostenible. [M. Eizagirre, Cl. Murguialday, K. Pérez, citat en Hegoa 2001, p. 223]

L'apoderament no és un bé que es pugui donar, sinó un procés dinàmic del que la pròpia gent és protagonista mitjançant els seus propis esforços individuals i col·lectius. En conclusió, per respondre a ambdós contextos, l'anàlisi de contextos i el protagonisme de la gent, la forma més adequada és promoure l'apoderament mitjançant enfocaments participatius. [M. Eizagirre, Cl. Murguialday, K. Pérez, citat en Hegoa 2001, p. 223]

4.3 Educació Popular

Aquest Enfocament entén l'educació com un procés participatiu i transformador, en el que l'aprenentatge i la conceptualització es basa en l'experiència pràctica de les persones i grups. Partint de l'autoconsciència i comprensió dels participants respecte als factors i estructures que determinen les seves vides, pretenen ajudar-los a desenvolupar les estratègies, habilitats i tècniques necessàries perquè puguin dur a terme una participació orientada a la transformació de la realitat. [M. Eizagirre, p.212]

Metodologia va néixer a Llatinoamerica, on el seu principal impulsor fou Paulo Freire. A partir de situacions d'injustícia va anar construint des dels sectors populars, a partir d'experiència pràctica, eines educatives que els permetessin participar, organitzar-se i transformar la seva realitat concreta. L'objectiu de l'educació popular és construir una democràcia substantiva, real, on tots els pobles tinguin les capacitats i possibilitats efectives de participar en condicions d'igualtat, impulsant canvis socials alliberadors a favor del



desenvolupament i d'un món més just, solidari, cooperatiu en millor harmonia amb la naturalesa. [M. Eizagirre, citat en Hegoa 2001, p.212]

L'educació s'entén com un procés de transformació en el que les pròpies persones participants són els actors principals. Consta de 4 fases que es retroalimenten i es redefeixen contínuament (procés circular): a) reconèixer críticament la realitat i la pròpia pràctica, b) comprendre i construir noves formes d'actuar, c) replantejar l'acció per millorar la realitat, i d) actuar sobre la realitat. [M. Eizagirre, citat en Hegoa 2001, p.212]

4.4 Enfocaments participatius

Són un conjunt de metodologies i enfocaments basats en la participació de la població local i utilitzats pel diagnòstic, execució i seguiment i avaluació de projectes i processos socials.[N. Zabala, citat en Hegoa 2001, p 231] En els enfocaments participatius, el punt de partida és l'opinió de la població local en tot o part del procés. L'objectiu és promoure el desenvolupament centrat en ella mateixa i en l'increment de les seves capacitats, impulsant un procés d'apoderament a través de la seva participació.

En aquestes metodologies, el protagonisme correspon a la població i els facilitadors externs aporten eines metodològiques. La població és la que expressa, discuteix i analitza la informació, que és fonamentalment qualitativa, no quantitativa. Per aquesta raó, una de les principals innovacions d'aquestes metodologies ha consistit, precisament a l'aportació de tècniques visuals amb el quals la major part de la població s'hi troba còmode, amb contrast als mètodes convencionals d'estudi, com estadístiques oficials o el propi enfocament del marc lògic. [N. Zabala, citat en Hegoa 2001, p 231]

Les metodologies participatives van tenir el seu sorgiment a la dècada dels 70 en un clima de reformulació de les ciències socials, de compromís d'aquestes en el canvi social i de la decepció dels mètodes clàssics d'investigació en el camp de la intervenció social. Amb el temps es van crear multitud de mètodes, amb diferents graus de participació per part de les poblacions, en l'actualitat el més utilitzat són els mètodes que tenen més en compte la participació en totes les seves fases del procés i que posa especial èmfasi en l'apoderament de les persones.

Les metodologies participatives tenen el seu origen en el disseny de projectes en zones rurals, tot i que a dia d'avui s'utilitzen en tot tipus d'escenaris, gràcies a tenir en compte la gran diversitat d'actors i sectors. [N. Zabala, citat en Hegoa 2001, p 231]

La intervenció social per part del treballadors socials (que poden tenir formacions de molt diversa procedència) com a facilitadors de processos socials informals, suposa assumir,



amb humilitat i respecte, que quan es comença a operar en un sistema social aquest ja té una història que no s'inicia quan arriba la intervenció social. [S. Navarro, p. 128]

4.3. Investigació - Acció Participativa

Mètode d'investigació i aprenentatge col·lectiu de la realitat, basat en una anàlisi crítica amb la participació activa dels grups implicats, que orienten a estimular la pràctica transformadora i el canvi social. Combina dos processos: conèixer i actuar, implicant a ambdós a la població la realitat del qual s'aborda. Proporciona un mètode per conèixer millor la realitat de la població. [M. Eizagirre, N. Zabala, citat en Hegoa 2001, p 325]. Aquest consta de tres components, les proporcions dels quals són variables:

- a. La investigació consisteix en un procediment reflexiu, sistemàtic, controlat i crític que té per finalitat estudiar algun aspecte de la realitat amb una expressa finalitat pràctica.
- b. L'acció no és la finalitat última d'investigació sinó que ella representa una font de coneixement, al temps que la pròpia realització de l'estudi és en sí una forma d'intervenció.
- c. La participació significa que en un procés estan involucrats no només investigadors professionals, sinó la comunitat destinatària del projecte, que no són considerades com simples objectes d'investigació sinó subjectes actius que contribueixen a conèixer i transformar la seva pròpia realitat. [M. Eizagirre, N. Zabala, citat en Hegoa 2001, p 325]

La finalitat Investigació - Acció Participativa (a partir d'ara IAP) és canviar la realitat i afrontar problemes d'una població a partir de recursos i de participació, que es plasma en els següents objectius concrets:

1. Generar coneixement alliberador a partir del coneixement popular, que es va explicitant, creixent i estructurant mitjançant processos d'investigació duts a terme per la pròpia població. Els investigadors simplement faciliten el procés aportant eines metodològiques.
2. Com a conseqüència d'aquest coneixement, es dur a terme un procés d'apoderament o increment del poder polític (en sentit ampli) i a l'inici o consolidació d'una estratègia d'acció per el canvi.
3. Connectar tot aquest procés de coneixement, apoderament i d'acció a nivell local amb altres similars en altres llocs, de manera que es generi un entramat horitzontal i vertical que permeti l'ampliació del procés i la transformació de la realitat social. [M. Eizagirre, N. Zabala, citat en Hegoa 2001, p 325]



4.4. Tecnologia

En aquest apartat definirem que s'entén per tecnologia en el marc de les relacions de CTS.

La UNESCO defineix com a *tecnologia* “les habilitats, coneixements, instruments i procediments destinats a proveir béns i serveis”. Per *ciència* entendrem “coneixements certs de les coses per un principis i causes. La seva activitat teòrica dóna com a resultats les teories científiques, construïdes mitjançant el mètode científic” [Pérez-Foguet et al, p. 70]. Per *societat* entendrem “el conjunt d'individus que comparteixen finalitats, conductes i cultura, i que es relacionen interactuant entre sí, cooperativament, per formar un grup o una comunitat”.

En el marc de la CTS, les relacions que s'estableixen entre ells és complexa. Hi ha principalment tres concepcions de tecnologia segons els autors A. Pérez-Foguet, M. Morales i A. Saz:

Concepció intel·lectualista: La tecnologia és ciència aplicada. Assumeix que les teories científiques són neutrals, objectives racionals i lliures d'influències externes al propi àmbit científic. Aquesta concepció no té en compte que els interessos particulars influeixen sobre el desenvolupament del coneixement científic.

Concepció instrumentalista: Circumscriu la tecnologia al conjunt d'eines construïdes per diverses tasques, que com a tals, són neutres i romanen sempre sota les mateixes normes d'eficàcia. Aquesta concepció, simple, de “tot depèn com s'usi”, s'està molt arrelada i impedeix una anàlisi crítica social, econòmica i política del que cada tecnologia implica i allibera als tècnics de responsabilitats, ja que els situa com a peces d'un engranatge superior.

Concepció autònoma: S'estima que la tecnologia té sempre una lògica interna de desenvolupament, la lògica de l'“eficàcia” (assolir objectius) i que, per tant, no deu haver-hi interferències externes (decisions socials o polítiques) que la condicionin.

Aquestes concepcions socialment molt esteses, s'usen per justificar una visió lineal de relació entre el progrés científic, tecnològic, econòmic i social, una relació que ja se sap que no és certa. [Pérez-Foguet et al, p. 71]

De cara a construir un nova visió de la tecnologia s'ha de fugir de la visió neutral i autònoma d'aquesta. La tecnologia s'ha d'entendre com un fenomen social, per tant s'ha d'emmarcar en el seu context social, polític, econòmic, cultural i històric. Els impactes que



produeix no són elements externs que s'hagin d'assumir, sinó una part intrínseca del propi desenvolupament tecnològic. [Pérez-Foguet et al, p. 72].

S'han de considerar certes dificultats estructurals per incloure objectius socials en el canvi tecnològic:

- La **inèrcia dels sistemes tecnològics**. Existeixen múltiples barreres per la transició cap a un nou sistema: polítiques regulatòries, culturals i psicològiques, de demanda, de producció i d'infraestructura i manteniment
- La **dificultat per influir en un procés** de "variació i selecció de tecnologies", que actualment es deixa en mans del mercat, incentivat com a molt per algunes subvencions públiques. [Pérez-Foguet et al, p. 71]

A partir d'aquests conceptes exposats, es pot veure la interrelació de la tecnologia amb molts aspectes socials, culturals, que fan que la societat evolucioni cap a una direcció o altra segons la tecnologia que s'utilitzi. Falten mecanismes de control social i ètic del canvi tecnològic [McLean, 1993; Rip, 2000]

Davant aquesta situació cal una major participació i control social de la ciència i la tecnologia. L'objectiu de la participació i el control social en la tecnologia no és altre que decidir els objectius polítics de la ciència des de la societat.

Els motius de la participació pública es poden resumir en tres [López Cerezo et al, 1998]:

- Arguments instrumentals: La participació és la millor garantia per evitar la resistència social i la desconfiança.
- Arguments normatius: La tecnocràcia és incompatible amb els valors democràtics.
- Arguments substantius: Els judicis dels no experts són tan raonables com els dels experts.

S'ha d'establir una nova relació de l'ús de la tecnologia cap a objectius socials de llarg plaç, de benestar, sostenibilitat, desenvolupament humà que facilitin un món més just i s'adeqüi a les necessitats de la societat, no que la societat s'adeqüi a les seves necessitats.

4.5. Apoderament tecnològic

El concepte de nova creació *Apoderament Tecnològic* és una aportació de l'autor d'aquest projecte a partir de definicions d'altres autors.



S'entendrà per apoderament tecnològic un procés pel qual un conjunt de persones que formen part de grups que se senten exclosos o que senzillament no troben la via per expressar la seva opinió en un tema tecnològic que els afecta directament

L'apoderament tecnològic seria una estratègia que propicia que els col·lectius socials amb cert grau de marginalitat, incrementin el seu poder, que accedeixen a l'ús i control dels recursos materials i simbòlics, guanyin influència i participin en el canvi social que comporta conviure amb sistemes tecnològics, que entenem que ha de ser permanent. Això inclou també un procés pel qual les persones prenen consciència dels seus propis drets, capacitats i interessos. I també com aquests es relacionen amb els interessos d'altres persones i col·lectius, amb la finalitat de participar amb una posició més sòlida, en la presa de decisions i estar en condicions d'influir en elles, tant a nivell individual com a nivell col·lectiu.

L'apoderament tecnològic de diferents sectors implica:

- *Presa de consciència* sobre la seva subordinació i l'augment de confiança en sí mateixes ("poder propi") per poder decidir sobre els sistemes tecnològics que els afecten.
- *Organització autònoma*, per decidir sobre les seves vides i sobre el desenvolupament que desitgen en relació a la tecnologia ("poder amb"),
- *Mobilització* per identificar el seus interessos i transformar les relacions, estructures i institucions que es limiten i que perpetuen la seva subordinació als sistemes tecnològics("poder per").

Aquesta manera d'entendre l'apoderament tecnològic no identifica el poder en termes de dominació sobre altres, sinó com l'increment per part d'aquests sectors de l'autoestima, capacitat, educació, informació i drets; en definitiva, com el control de recursos fonamentals incideix en els processos de desenvolupament.

- Recursos materials: físics, humans o financers (aigua, terra, màquines, el treball i els diners)
- Recursos intel·lectuals: coneixements, informació, idees.
- Ideologia: facilitats per generar propagar, sostenir i institucionalitzar creences, valors, actituds i comportaments.

4.6. Societat Civil Cívica

El treball fa esment al concepte més restringit de societat civil, afegint-hi el fet de cívica, a partir d'unes declaracions que va realitzar Danielle Miterrand en una conferència a Marsella,



on va aclarir que les organitzacions de militars també eren societat civil, i que per tant calia diferenciar-se d'aquest col·lectius amb l'adjectiu de cívica.

4.6.1. Moviments socials

L'autor Stompka els moviments socials les forces de canvi més potents de la nostra societat, mentre que Alain Touraine els atribueix el sentit històric, en afirmar que són "portadors de projectes històrics". Malgrat les crítiques dels seus detractors, tots els moviments socials han contribuït a enriquir la cultura política d'una societat, en aspectes com la participació democràtica, l'elaboració de noves propostes polítiques i socials, la formació de projectes socials, l'extensió de nous valors, la constitució de xarxes i un llarg etcètera. [J. Pont et al, p. 24]

Molts estudiosos dels moviments socials han vaticinat la fi del moviments socials. Molts afirmen que en l'actualitat només existeixen moviments socials de reacció, que els moviments del anys setanta i vuitanta en les societats avançades han desaparegut. Però a mitjans dels anys noranta, apareix amb tota intensitat la "societat del coneixement" i el fenomen de la globalització de l'economia., període caracteritzat per la pèrdua de pes per part del poder polític enfront el poder econòmic i apareix un resorgiment de moviments socials La ideologia del domini i del neoliberalisme dels mercats substitueix la ideologia tradicional política, les conseqüències han quedat ben clares en les darrers anys, però quins afectes té la globalització per l'acció col·lectiva i els moviments socials? [J. Pont et al, p. 24]

Podríem establir tres aspectes que caracteritzen els moviments socials de l'actualitat segons els autors J. Pont, E. Herrera, V. Maxé, E. Mena:

- A) El caràcter reactiu d'aquets moviments
 - B) L'enfonsament de les grans ideologies redemptores, aspectes que ha estat substituït per la "identitat" dels participants
 - C) La construcció de xarxes estables
- A)** Com ja hem dit, dins d'aquests moviments socials tradicionals hi tenim el moviment feminista, el moviment per la pau i incloquem el moviment ecologista com a moviment tradicional dins aquesta segona etapa, doncs s'ha passat a un moviments de caràcter reactiu a defensiu.

A Catalunya durant la primera meitat dels anys noranta, apareix el moviment pel 0'7% del PIB, moviment que aglutinà un gran nombre de ciutadans, especialment joves. Aquest



moviment de caràcter emancipador i de supervivència, denuncià la situació de pobresa en els països del Sud i la pràctica quotidiana de la solidaritat entre ciutadans. En aquest moviment va tenir molta importància l'aprofitament de les xarxes de les organitzacions no governamentals de desenvolupament. Aquest moviment tingué la continuació amb la campanya contra l'abolició del deute extern.

Paral·lelament, apareixen en societats avançades, com és el cas de Catalunya, els anomenats “contramoviments” i “antimoviments”, fenomen que s'emmarca dins un context de canvis estructurals, principalment en l'ocupació professional, flexibilització i la creixent precarietat laboral, així com un model de producció i acumulació capitalista. Aquest fet ha comportat l'aparició del racisme, la xenofòbia i l'extremisme de dretes. Alhora que també ha fet aparèixer contramoviments antiracistes i contra la xenofòbia.

B) La identitat del projecte, constituïda a partir dels actors socials, ha estat un element decisiu per a la participació en els moviments. Alain Touraine ho vincula al buit deixat pels grans projectes polítics:

“No cal que la finalitat de les nostres vides sigui tenir diners o conquerir el comunisme o la salvació(...) El període dels grans contes ha desaparegut. El que sembla nou i fonamental és que la finalitat principal de les nostres vides sigui defensar el caràcter singular, personal, de cada dia. Els contes personals són ara molt més importants. I no parlo d'individualisme abstracte per a poetes romàntics, no. Aquesta defensa del jo necessita un ambient social, ha de ser una cosa col·lectiva, hi ha d'haver un reconeixement mutu. Els individus han d'atorgar identitat a la societat i no a l'inrevés”. [J. Pont et al, p. 25]

A Catalunya per exemple el concepte d'identitat serà un element decisiu per al moviment *okupa* – com a part d'un moviment més ampli de caràcter autònom- format exclusivament per joves, que bàsicament cerquen noves formes alternatives de vida. Es caracteritza perquè desemmascara les relacions de domini i d'explotació existents entre societats del nord. Alhora és un moviment que s'ha integrat a moltes xarxes antifeixistes i anticapitalistes i del moviment antiglobalització. Són una xarxa que ajuda a baixar a nivell del carrer altres lluites. [J. Pont et al, p. 25]

Les ocupacions de cases , com un aspecte ampli de moviment autònom, compren un ventall de temàtiques, des de la democratització i participació, violència domèstica, deute extern del països del sud i el control sobre les grans transnacionals a d'altres temes. Encara que tots els temes estan directament vinculats, les dificultats amb què es troba el moviment resideixen en la manca d'un establiment de prioritats – ja que el moviments socials tenen recursos limitats- i de determinar si és l'esfera estatal, política, econòmica o cultural on cal dirigir la lluita.



C. Els esmentats moviments i les organitzacions que en formen part no es dissolen, sinó que s'estructuren d'una manera estable en forma de xarxes. La tipologia d'aquestes xarxes és molt diversa; comprèn des de xarxes d'ONG, d'associacions, de comerç just fins a les anomenades xarxes d'intercanvi local o també xarxes d'intercanvi de béns i serveis.

En el cas del Moviment de les terres de l'Ebre apareixen tan d'elements reactius i proactius: l'oposició frontal al pla hidrològic nacional i la proposta de "nova cultura de l'aigua".

La diferència ambles organitzacions socials és que els moviments són quelcom més que una col·lecció d'organitzacions orientades a una consecució d'uns objectius comuns, són un complex conjunt d'interaccions entre actors molt diversos. [M^a J. Funes, R Adell, citat en Paidós 94]

Cal subratllar la importància de la mobilització en l'origen dels moviments socials per part dels conjunt de persones afectades, i per tant, dels recursos endògens. [M^a J. Funes, R Adell] Sense desatendre el paper de les organitzacions més formals, l'enfocament del procés polític centra la seva atenció en els anomenats "contextos de micromobilització" i les estructures de mobilització preexistent (McAdam, 1982, citat en Paidós 94). Aquests contextos estan formats per xarxes socials en les que les persones es mouen quotidianament: estructures que faciliten la solidaritat i la comunicació entre la gent i que està en la base dels processos cognitius relacionats amb la construcció social de les demandes polítiques i la decisió d'actuar col·lectivament. En aquests entorns es genera un procés d' "alliberament cognitiu" o de configuració del "consens mobilitzador" (McAdam 1982, Klandermans 1988, citat en Paidós 94).

Des de la dimensió organitzativa, els Moviments Socials, en primer lloc tenen la inclusió dels estudis d'un conjunt més ampli i variat d'estructures mobilitzadores i de la relacions que mantenen entre elles. En aquest sentit s'incorpora l'anàlisi de la xarxa d'interaccions entre les diferents estructures organitzatives que donen forma al moviment i entre aquestes a la resta d'actors. En segon lloc cal destacar la importància de la identitat col·lectiva, tant com un incentiu selectiu per a la participació col·lectiva com un element aglutinador de les diferents formes d'organització. En relació a aquest últim aspecte, cal destacar la importància cabdal -atribuïble en les explicacions dels processos de consolidació de Moviments Socials i de la seva capacitat d'influència- de l'aparició d'una estructura organitzativa pròpia autosuficient (habitualment xarxes organitzatives de l'àmbit supra-local o estructures de meso-mobilització) i independents de les organitzacions preexistents que un dia varen permetre la seva aparició (habitualment grups locals i organitzacions comunitàries com plataformes d'afectats, etc.) [M^a J. Funes, R Adell, citat en Paidós 94]

Aquestes estructures de meso-mobilització tenen almenys tres funcions claus:



- 1- Proveeixen la base estructural per a la coordinació de grups aïllats d'afectats, i permeten compartir i utilitzar més eficaçment els recursos existents. D'aquesta manera els moviments coordinen i generalitzen la seva acció de protesta.
- 2- Unifiquen la percepció de problemes i d'alternatives posposades. Actuen com a canals d'informació i difusió d'idees i tàctiques, afavorint la integració cultural dels diferents grups o la cohesió de les seves identitats col·lectives.
- 3- Legitimen socialment demandes particularistes (locals) als titulars dins un marc de les demandes d'interès públic que representen els Moviments Socials (Minkhoff, 1997; Tarrow, 1998; Diani, 1995; Gerhard i Rucht; Gamson, 1990, citat en Paidós 94).

4.6.2. Models d'organitzacions del moviments socials

Les organitzacions de moviments socials persegueixen un doble objectiu bàsic: la mobilització i l'eficàcia política. El seu perfil organitzatiu es veu irremediament modelat pels requeriments que estableixen la consecució d'aquests objectius [M^a J. Funes, R Adell, citat en Paidós 94].

Tipologia d'organitzacions dels moviments socials al quadre 4.5.2:

Quadre 4.5.2

	Relació amb els seus membres/socis	
Forma dominant de nivell de pressió política (nivell de convencionalització)	Participativa (soci - activista)	No participativa (soci – subscriptor)
Convencional (canals institucionalitzats)	Grups d'interès públic participatiu	Lobby d'interès públic
No convencional (protesta de carrer)	Organització de protesta participativa	Organització de protesta professionalitzada

Font: Diani i Donati, 1999, citat en Paidós 94.

- o *Lobby d'interès públic*, aprop de l'interès clàssic, és la organització política gestionada per personal professional, escassament participativa. Basa el seu treball polític en tàctiques de pressió institucionalitzades.



- *Organització de protesta participativa*, es caracteritza pels seu èmfasis participatiu, i que basa el seu treball polític en l'estructura organitzativa d'alternatives, preparades per adoptar estratègies confrontació i resistència. Seria la tipologia més propera a l'organització descentralitzada, amb preponderància dels grups de base.
- *Organització de protesta professionalitzada*, comparteix lobby d'interès públic d'èmfasis en l'activisme professionalitzat (remunerat) i la mobilització de recursos financers. Malgrat tot, el seu repertori inclou tàctiques de confrontació en escenaris socials (especialment d'acció directa no violenta).
- *Pressió participativa*, s'assembla a la organització de protesta en la inclusió d'activistes (bases) i simpatitzants en la vida de les organitzacions, però es diferencien en el fet que situa la seva pressió política en escenaris institucionals [Tilly, 1994, citat en Paidós 94].

Aquests tipus d'organitzacions tenen dos possibles modes de relació amb els seus socis (o públic), participativa o no participativa, segons promoguin preferentment la col·laboració voluntària i el compromís dels mateixos, o pel contrari, la seva relació està orientada a la captació de fons.

Les implicacions organitzatives d'una i altra opció són crucials. El procés de reclutament d'activistes i de manteniment del seu compromís, es basa en la provisió d'incentius de tipus social (creació de vincles d'identitat durades), que impliquen formes organitzatives que afavoreixen la interacció personal, al mateix temps que generen actituds de corresponsabilitat cap a la consecució dels objectius polítics de l'organització. Habitualment aquestes estructures impliquen el funcionament intern en comissions obertes, processos de presa de decisions assemblearis (que busquen el consens), així com el desenvolupament de gran varietat d'activitats de caràcter social però amb contingut polític reivindicatiu (incloent la protesta en escenaris socials).

L'altre opció és el model basat en la figura del soci-subscriptor, que implica la provisió d'incentius selectius del tipus de material (revistes informatives, opcions de soci, etc.)¹. La gestió d'aquests incentius demana tècniques de gestió organitzativa burocràtica, i la remuneració del treball per portar-les a terme, en un procés en el que es tendeix cap a una

¹ Encara que el reconeixement social de determinades organitzacions socials, especialment en el cas de las de carácter internacional, proporciona igualment als socis-subscriptors bens de tipus social en forma per exemple de prestigi social.



separació de la gestió administrativa de l'activitat política (de les campanyes específiques). A més en aquest model el procés de presa de decisions tendeix cap a formes jerarquitzades, de caràcter delegatiu (més de que de corresponsabilitat) amb assemblees de socis periòdiques (anuals) en les que la junta directiva, rendeix compte als socis¹. [M^a J. Funes, R Adell, citat en Paidós 94]

¹ La figura del soci pot arribar a desaparèixer en els casos que la organització s'especialitzi en l'obtenció de subvencions, acords comercials amb empreses, etc. En aquest cas es tendeix a la provisió de serveis i a la reducció del perfil polític de les organitzacions.



5. Marc legislatiu i social

5.1. Legislació d'Aigües a Catalunya

La legislació en matèria d'aigües hi ha té tres estaments involucrats, la Unió Europea, l'estat espanyol i la Generalitat de Catalunya.

La llei d'aigües de l'estat espanyol del 1985, va substituir la anterior llei d'aigües del 13 d'agost de 1879. Posteriorment aquesta llei s'ha anat actualitzant a les necessitats de la societat actual. El preàmbul de la llei apareix algun concepte preocupant com ara que l'aigua és un bé econòmic i que cal tenir en compte les tradicionals organitzacions de regants.

A nivell català, la legislació parteix de la base de la llei d'aigües del 1985 de l'estat espanyol i les seves successives modificacions. Com a fets importants, el 1999 la Generalitat de Catalunya crea l'organisme regulador de l'aigua, l'Agència Catalana de l'Aigua.

En tot aquest procés, la construcció de la Unió Europea ha anat avançant, tot i que des d'una òptica econòmica. Tot i això el 23 d'octubre de l'any 2000 s'aprova la Directiva Marc de l'Aigua. La Unió Europea una de les principals institucions que promouen l'aigua com un bé econòmic arreu del món, a Europa diu en les seves primeres línies:

"L'aigua no és un bé comercial com els altres, sinó un patrimoni que cal protegir, defensar i tractar com a tal" i posa de relleu inicial la importància de la qualitat ecològica dels rius.

A nivell internacional hi ha nombrosos tractats que fan referència a l'aigua, i especialment el reconeixement del dret a l'aigua. Ha aparegut en declaracions de drets humans, de dret internacional humanitari, conferències mundials, declaracions i plans d'acció de l'àmbit de medi ambient i drets socials. Evidentment en els monotemàtics Fòrums Mundial de l'Aigua controlat per les corporacions privades de l'aigua també. [J. Delclòs, 2006].

Dins aquest panorama de construcció legislativa del sector de l'aigua, tant a nivell català, estatal com europeu es van dur a terme les principals reclamacions socials en temes d'aigua a Catalunya.



5.2. Moviments socials de l'aigua a Catalunya

En la història dels moviments socials de l'aigua a Catalunya s'ha d'emmarcar dins l'evolució de la societat civil internacional. Tot i aquesta connexió a nivell internacional molt important en els últims anys, la mobilització social a Catalunya ha seguit les seves pròpies dinàmiques degut el seus condicionants polítics, principalment la manca de llibertat de la dictadura franquista, la més llarga d'Europa del segle XX. La dictadura fa que la connexió internacional sigui de vital importància però alhora les prioritats de les temàtiques a Catalunya poden no ser les mateixes que a nivell internacional.

La temàtica de l'aigua inicialment ha estat molt lligada a moviments i lluites ecologistes, que és el moviment social de més nova creació del passat S. XX, si entenem com els dos altres grans moviments socials, el pacifisme i el feminisme.

La societat catalana ha estat molt activa i dinàmica reclamant el seus drets, exercint les seves llibertats. És una societat amb una gran varietat d'organitzacions socials i de molt diversa índole. Hi ha certs autors que ho associen a que les nacions sense estat, la societat civil té un pes específic molt important.

5.2.1. *Inicis dels moviments socials que més tard acabaran sent els moviment social de l'aigua*

El que avui es conegut com el moviment social de l'aigua té els seus orígens fa molts anys. i troba els seu orgien en diverses procedències: d'una banda moviment ecologista, els col·lectius que defensen els serveis públics, les organitzacions de base, moviments de drets humans, moviment antineoliberal i contra les polítiques de privatització.

A Catalunya podríem considerar que el moviment de l'aigua té un dels seus orígens en el Romanticisme - primera meitat del S. XIX-. Aquest moviment recupera l'interès per redescobrir el territori català, tant a nivell natural, social, cultural, lingüístic. Aquest moviment condueix al moviment de la Renaixença, que s'inicia el 1859 amb la restauració dels Jocs Florals. En aquesta època sorgeix el que seria l'embrió dels moviments ecologistes a Catalunya, el que es coneix com l'excursionisme científic, que té com a principals objectius inventariar el patrimoni natural, flora, fauna i els espais naturals on es troba aquest patrimoni, revalorar i fer sorgir a la llum pública el patrimoni natural i arquitectònic que hi ha a les contrades de Catalunya. D'aquest moviment tenim el seus màxims exponents en Carles Bosch de la Trinxeria, Emili Vilanova. En aquella època es varen fundar moltes organitzacions socials que encara perduren a dia d'avui, com el centre Excursionista de Catalunya (1890), fruit de la fusió de l'Associació Catalanista d'Excursions



Científiques (1876) i de l'Associació d'Excursions Catalana. [N. Aragonès, p. 15¹] Alhora a dia d'avui algunes entitats excursionistes encara treballen des d'aquesta perspectiva per preservar el nostre patrimoni natural i arquitectònic, fent-lo visible al gran públic. Entre aquestes organitzacions n'hi ha de modestes com el Centre Excursionista Empordanès, que entre les seves tasques hi ha la d'organitzar amb la finalitat de donar conèixer la zona de l'Empordà i l'Alta Garrotxa, ha publicat llibres sobre el romànic de la zona, guies per descobrir els monuments megalítics de la zona, participant activament per la preservació del territori, tot aquest conjunt d'activitats tenen com a finalitat donar a conèixer patrimoni del nostre país i si la gent el coneix la gent el voldrà preservar.

Dins el marc internacional, la relació del moviment obrer amb el moviment de les ciutats jardí -, conjunt de ciutadans que buscaven un entorn saludable per viure, reclamant millors condicions d'higiene, entre el que hi ha el serveis públics de l'aigua i vivenda-. Més tard sorgeixen de classes benestants, on la seva preocupació per conservar un món "verge" (ben conservat des de la perspectiva natural i bonic), la la revolució industrial i la consegüent industrialització van provocar uns grans canvis, entre els que es troba la degradació de l'hàbitat i dels ecosistemes naturals. ,En aquesta situació de destrucció de l'hàbitat natural es realitza la primera reserva natural del món, el bosc de Fontainebleau (1853, França, Paris) per iniciativa d'un grup de pintors. [J. Riechman, F. Fernández, 1994]

Aquesta unió de protecció per diversos motius de l'entorn natural que s'inicia en la segona meitat del segle XIX porta que al llarg del segle XX s'inicien esforços legals i associatius a favor de la protecció de la naturalesa. [J. Riechman, F. Fernández, 1994]

El procés d'evolució de l'ambientalisme fins a una presa de consciència global de l'amenaça ecològica, no es produeix fins ben entrada la segona meitat XX, en els anys 70. Es forma un nou moviment social, l'ecologisme, que respon situació socioecològica radicalment nova. Cal clarificar una sèrie de conceptes segons Ernst Haeckel (deixeble alemany de Charles Darwin) "Totalitat de la ciència de les relacions de l'organisme amb el medi ambient, que correspon, en sentit ampli totes les condicions d'existència". [J. Riechman, F. Fernández, 1994]

Fins fa no massa anys el debats sobre la degradació ambiental era tema de debat d'una minoria, a dia d'avui és un tema que està que tothom es pregunta i molts grups debaten.

¹ Pròleg del llibre " Records d'un excursionista".



Els promotors del desenvolupament “desarrollista” veuen com una amenaça els nous plantejaments ecologistes, sobre la sagrada lògica del benefici privat en el plaç més curt possible. [J. Riechman, F. Fernández, 1994]

El moviment ecologista a nivell de l'estat espanyol ha crescut en percentatge d'afiliats/socis i en percentatge pressupostari. L'ecologisme i els valors anti-mercantilistes ha anat creixent creant un lligam entre aquestes dues reivindicacions dels moviments ecologistes.

5.2.2. El moviment social de l'aigua

El moviments social de l'aigua a Catalunya són grups que inicialment provenen majoritàriament de grups ecologistes, grups que sorgeixen a finals dels 70 específicament contra transvasaments i bàsicament ciutadans d'afectats per polítiques hidràuliques que s'organitzen.

Per tant parlar de moviments socials de l'aigua a Catalunya, cal tenir molt present que l'origen és molt variat i està en constant transformació, podríem dir que hi ha col·lectius que treballen en temes d'aigua molt ben coordinats des de la perspectiva ecologista, també hi ha els col·lectius de defensa dels drets humans que treballen l'aigua i que treballen coordinadament a Catalunya tot i que són pocs col·lectius. La coordinació entre ambdós col·lectius no ha sigut la desitjada (tenir un impacte de transformació social més important). Un dels grans reptes tant a Catalunya, com a nivell estatal i internacional és aconseguir una millor coordinació entre aquest dos tipus d'organitzacions: ecologistes i de drets humans de l'aigua.



6. La metodologia d'anàlisi per veure l'apoderament dels participants en moviments socials de l'aigua

Un cop realitzada la primera fase d'anàlisi i de recopilació de dades i analitzats els seus punts forts en tant en quan que poden ser d'utilitat per definir el grau d'apoderament tecnològic dels participants en aquest moviments socials. Un cop identificats els punts que d'interès, s'ha procedit a definir la metodologia de treball amb el col·lectiu de persones que van participar activament en la mobilització social. El treball amb la gent que va participar activament, s'han escollit seguint els criteris següents:

- equitat entre homes, dones i ventall generacional significatiu dins el moviment social.
- paper desenvolupat dins el moviment social,
- l'ofici la relació professional amb l'aigua i el grau de formació

Aquest treball pretén analitzar, després de mobilitzacions socials llargues i/o multitudinàries, la consciència i el coneixement de la temàtica de les persones que han participat activament en aquestes mobilitzacions socials ha augmentat, i el cas concret del treball s'analitzarà el seu apoderament tecnològic i capacitat d'entendre el sistema.

Aquesta segona part d'anàlisi del grau d'apoderament el realitzarem a partir d'entrevistes individuals a persones participants a les mobilitzacions socials.

En aquestes entrevistes analitzarem tres punts:

- Percepció del grau de representativitat del moviment en la seva persona.
- Coneixement de la problemàtica inicial.
- El grau de possibles alternatives a aquella problemàtica.

Nombre d'entrevistes realitzades hem seguit els mètodes, N° entrevistes = 2^n , on n són les 3 les variables amb les quals hem classificat la població a estudiar. Alhora s'ha corregit seguint el paràmetres utilitzats a les agendes 21.



7. El Moviment per una Nova Cultura de l'Aigua

L'any 1973, en els últims anys de la dictadura Franquista, s'inicia el moviment ciutadà contra els transvasaments arran d'una proposta de fer un transvasament cap a zona de Barcelona, que finalment no es realitza, però l'estudi restarà guardat per ocasions posteriors. En aquest punt es pren com inici dels primers rebutjos socials contra transvasaments.

A continuació d'aquesta proposta de transvasament, l'any 1981 s'aprova legalment la realització d'un transvasament de l'Ebre al Camp de Tarragona, per part del govern de UCD, que s'executa el 1986. El transvasament es va vendre per part dels poders públics i econòmics del moment com una oportunitat de desenvolupament econòmic de la zona.

El 1989 es constitueix la Coordinadora Antitransvasament, arran de la proposta de Joaquim Molins com a Conseller de Política Territorial i Obres Públiques de CiU que vol reprendre el projecte franquista de l'any 73 de realitzar el transvasament a Barcelona. En aquesta ocasió la resposta social va ser més forta i gràcies a això i altres motius, el projecte no es va executar. El lema de la coordinadora en aquell moment era "Lo riu es nostre i no mos el prendreu". En reflexions posteriors van veure que no era un argument massa bo i que calia fer una reflexió més profunda.

Per veure el que s'estava articulant arreu de la península Ibèrica es realitza una convocatòria oberta d'afectats per grans obres hidràuliques a Deltebre amb afecta de: Itoiz, Tajo, Pirineu Aragonès entre d'altres. En aquesta trobada hi apareixen els primers científics, cal destacar a Javier Martínez-Gil pel seu significat posterior.

El moviment és molt conscient que s'ha de començar a teixir l'oposició a les grans obres amb una proposta d'alternativa al model actual per tenir més força. En l'elaboració d'aquesta proposta d'alternativa s'ha de comptar amb el món acadèmic.

El 1995 a suggeriment de Greenpeace i la CODA, es va crear la COAGRET que agrupa a tots aquells col·lectius d'arreu del territori de l'estat espanyol afectats per aquest tipus d'infraestructures hidràuliques. Des d'aquesta coordinadora s'inicien dos camins paral·lels:

- Oposició Social
- Elaboració d'informes de polítiques hidràuliques

Geogràficament el nucli de l'oposició social està ubicada a les Terres de l'Ebre i el sector acadèmic està ubicat a Saragossa. El lema de la COAGRET era "No als transvasaments i per un ús racional de l'aigua". Després d'un temps de funcionament junts s'adonen que els



activistes estan fent tasques d'acadèmics i els acadèmics estan fent tasques d'activista, aquest fet fa que els informes científics perdin el rigor desitjat.

El 1997 és publica el llibre *La nueva Cultura del Agua en España* de Martínez-Gil, que podria ser considerat com a manifest fundacional d'un moviment nascut molts anys abans com s'ha pogut veure. La proposta de NCA, en síntesi, diu que l'aigua sigui utilitzada per totes les espècies, mantenint les seves funcions ecològiques i socials. Avui l'aigua dolça està utilitzada exclusivament per l'espècie humana.[N. Prat, p. 85].

El setembre del 2000, el recent govern de l'Estat Espanyol de majoria absoluta del PP publica l'avantprojecte del PHN, que provoca la reacció immediata de les poblacions de les zones afectades pel projecte. El PHN respon a interessos econòmics del capital immobiliari espanyol al litoral mediterrani.

El moviment per la NCA de l'aigua està molt lligada al moviment contra els transvasaments i per extensió del que contenen els PHN dels successius governs espanyols tant del PSOE com del PP. El PHN del PP errava el seu enfocament des del principi i NCA proposava alternatives a la gestió de l'aigua pel futur a l'Estat i a Catalunya. El moviment per la NCA i contra el PHN és molt més ampli territorialment parlant que les terres de L'Ebre, però per raons evidents centrarem l'estudi a les terres de l'Ebre.

El món acadèmic crea un instrument d'extraordinària importància: els congressos ibèrics per una Nova Cultura de l'Aigua. Aquests són de gran importància per la difusió i seguir avançant en el què s'entén per Nova Cultura de l'Aigua fins l'actualitat.

7.1. Contextualització del moviment contra el Pla Hidrològic Nacional a les Terres de l'Ebre i la construcció del Moviment per la Nova Cultura de l'Aigua

Per poder entendre la gran mobilització social que es assolir a les Terres de l'Ebre pel conflicte del PHN, cal fer un breu anàlisi socioeconòmic, cultural i polític de la zona.

Analitzarem la zona geogràfica, de les terres de l'Ebre. S'entén per Terres del l'Ebre segons el Pla Territorial de la Generalitat de Catalunya les comarques del Baix Ebre, el Montsià, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta, que en aquest estudi inclourem el Priorat ja que comparteix característiques i experiències properes.



7.1.1. Social

L'evolució de la població a les Terres de l'Ebre des dels inicis del segle XX presenta unes pautes ben diferenciades, unes comarques que perden habitants, Terra Alta, Ribera d'Ebre i el Priorat i altres que en guanyen el Baix Ebre i el Montsià¹. Això succeeix en molt poques zones, aquest fet fa que es vagi configurant zones d'expansió i de regressió. Als anys cinquanta s'inicien dos fenòmens que dibuixarien l'evolució de la població: la immigració a gran escala i la polarització de la població catalana a través del moviment demogràfic de concentració i desertització, que acaba provocant als nostres dies una gran concentració a l'àrea de Barcelona.

A Catalunya es produeix un estancament de la població, entre el 1991-96, que consolida el model de creixement dels setanta caracteritzat pel baix creixement demogràfic. Aquest model contrasta amb el tradicional de concentració de la població i així es genera una tendència de reequilibri del territori amb dispersió del creixement demogràfic en diverses àrees geogràfiques.

En aquest quinquenni 1991-1996, es registra un creixement de la població d'un 0,5% el mateix augment que les Terres de l'Ebre. En les Terres de l'Ebre les comarques del Montsià i el Baix Ebre tenen un creixement positiu mentre que les altres tenen un decreixement de la població. Les Terres de l'Ebre han tingut un procés d'envelliment de la seva població més alt que al resta de Catalunya, on aquest índex és realment alt és a les comarques Terra Alta, Ribera d'Ebre i el Priorat.

L'índex de persones de sexe masculí és de 95,3 per cada 100 dones, mentre que a les Terres de l'Ebre és de 98,2 persones de sexe masculí per cada 100 persones de sexe femení i on analitzant comarca per comarca aquestes dades són més altres en les comarques més marginades de les terres de l'Ebre. [J. Pont et al, p. 29]

7.1.2. Econòmic

L'especialització econòmica de les terres de l'Ebre és fonamentalment agrícola. Existeix un pes relativament baix del sector serveis en comparativa de la resta de Catalunya. El sector

¹ Fonts, dades dels anys 1900 a 1975 el Reconeixement Territorial de Catalunya (1982) i fins el 1996, es pren com a referents del padrons municipals d'habitants.



de l'indústria i l'energia que segueix la pauta del conjunt del principat excepte a la Terra Alta. El sector de la construcció supera la mitja del principat. [J. Pont et al, p. 29]

La renda familiar disponibles de les cinc comarques està per sota del conjunt català. A les Terres de l'Ebre, la població ocupada en el sector de l'agricultura, ramaderia i pesca presenta valors màxims (18,5%) en relació amb el conjunt català, el 1996. Pel que fa a la indústria, tenen un 26% d'ocupats, per sota de la mitjana de Catalunya (32,1%). La construcció té una dedicació del 10,2% de la població ocupada més alta que a l'entorn català (7%). Pel que fa a les Terres de l'Ebre presenten ocupacions sensiblement més baixes (45,3%) que la mitjana catalana (57,7%). La falta d'ocupació a les Terres de l'Ebre fa que molts residents a la zona surtin a treballar fora. [J. Pont et al, p. 30]

El sector agrari està caracteritzat per un règim de tinença de la terra on predomina la propietat directa en proporcions majors que a la resta del Principat i amb nivells inferiors a règims d'explotació indirecta. En els últims anys s'ha produït un procés de concentració de la terra en mans de pocs propietaris.

La pagesia dins l'estructura social dins aquestes terres té una gran importància amb una composició heterogènia. Els gran propietaris de les terres tenen, en gran manera, el control sobre la *comunitat de regants*¹. Aquestes comunitats tenen, segons el seus estatuts, una assignació de vots a la junta general per als seus membres que és elevada en funció de la superfície de jornals, és a dir, la quantitat de superfícies que es posseeix i l'aigua consumida corresponent. [J. Pont et al, p. 31]

El Programa de desenvolupament rural de la Generalitat, divideix Catalunya en quatre zones, situa comarques del Baix Ebre i el Montsià dintre de la zona d'agricultura consolidada, mentre que Terra Alta, Ribera d'Ebre i el Priorat són comarques on s'inclouen dintre de la zona d'agricultura mediterrània de secà. Són àrees poc poblades, amb evolució demogràfica regressiva i amb l'agricultura com a activitat econòmica principal. Una característica comuna que es destaca de la zona és la falta d'aigua, exceptuant Ribera d'Ebre, com a conseqüència d'aquesta escassetat, l'agricultura presenta una baixa

¹ La comunitat de regants és una corporació de dret públic que te per missió gestionar l'aigua a un cost mínim. És per això que tant interès a incrementar l'eficiència d'un recurs tant escàs amb un preu determinat. *Llibre blanc agrari* (2001), pàg. 115.



productivitat i uns rendiments escassos amb un nivell baix de renda familiar. [J. Pont et al, p. 29]

El cas de la Terra Alta és paradigmàtic. Tot i ser una agricultura de secà ha tingut problemes de subministrament d'aigua a municipis, com han assenyalat alguns estudis duts a terme a les dècades del vuitanta i noranta on es reflexa l'escassetat de recurs hídic. , Aquest fet dificulta el relançament econòmic de la comarca i els seus habitants tenen un sentiment d'estar oblidats per les instàncies administratives, especialment del govern central i la població giraren l'atenció cap a la Generalitat de Catalunya amb expectatives d'una ràpida actuació i una necessària intervenció en les correccions dels equilibris intercomarcals de Catalunya". [J. Pont et al, p. 29]

Entre els habitants de les Terres de l'Ebre existeix, un fort sentiment de frustració i de descontent. En menys de 100 km podem trobar dues centrals, nuclears, parc eòlics, s'està planificant un cementiri de residus nuclears que ja ha despertat l'oposició de la gent de la zona.

7.2. El “Pla Hidrològic Nacional” de l'estat espanyol: l'element que visibilitza la crisi

No podem explicar el ressorgiment del moviment cívic per una nova cultura de l'aigua sense tenir en compte l'entorn de mobilització social entorn el PHN.

El Pla Hidrològic Nacional de l'estat espanyol preveia 863 d'infraestructures hidràuliques de molt diversa índole. Entre les seves principals obres hi estableix una gran transferència entre conques de 1050 hm³/any, des de l'Ebre fins a diferents zones, 190 hm³/any a Catalunya, 345 hm³/any València, 450 hm³/any a Múrcia i 95 hm³/any a Almeria. Juntament amb la construcció de grans embassaments per regular el cabal del riu Ebre, el PHN se centra a justificar les condicions en que es podrien dur a terme aquest transvasament d'aigua entre conques, basant-se en el suposat “dèficit hídic estructural” que pateix el litoral de l'estat espanyol i el suposat excedent de la conca de l'Ebre. La resta de problemes hídrics de l'estat espanyol no s'analitzen ni s'estudien amb profunditat i només hi consta una declaració d'intencions sobre aquest problemes sense propostes específiques per solucionar-los.

Moltes de les propostes que apareixen dins el PHN, com canalitzacions, reforestacions, nous regadius, millores d'abastament d'aigua potable, sanejament i depuració, haurien d'haver estat realitzades independentment del PHN en compliment d'altres normatives europees. En resum es podria dir que el PHN és un pla d'infraestructures hidrològiques

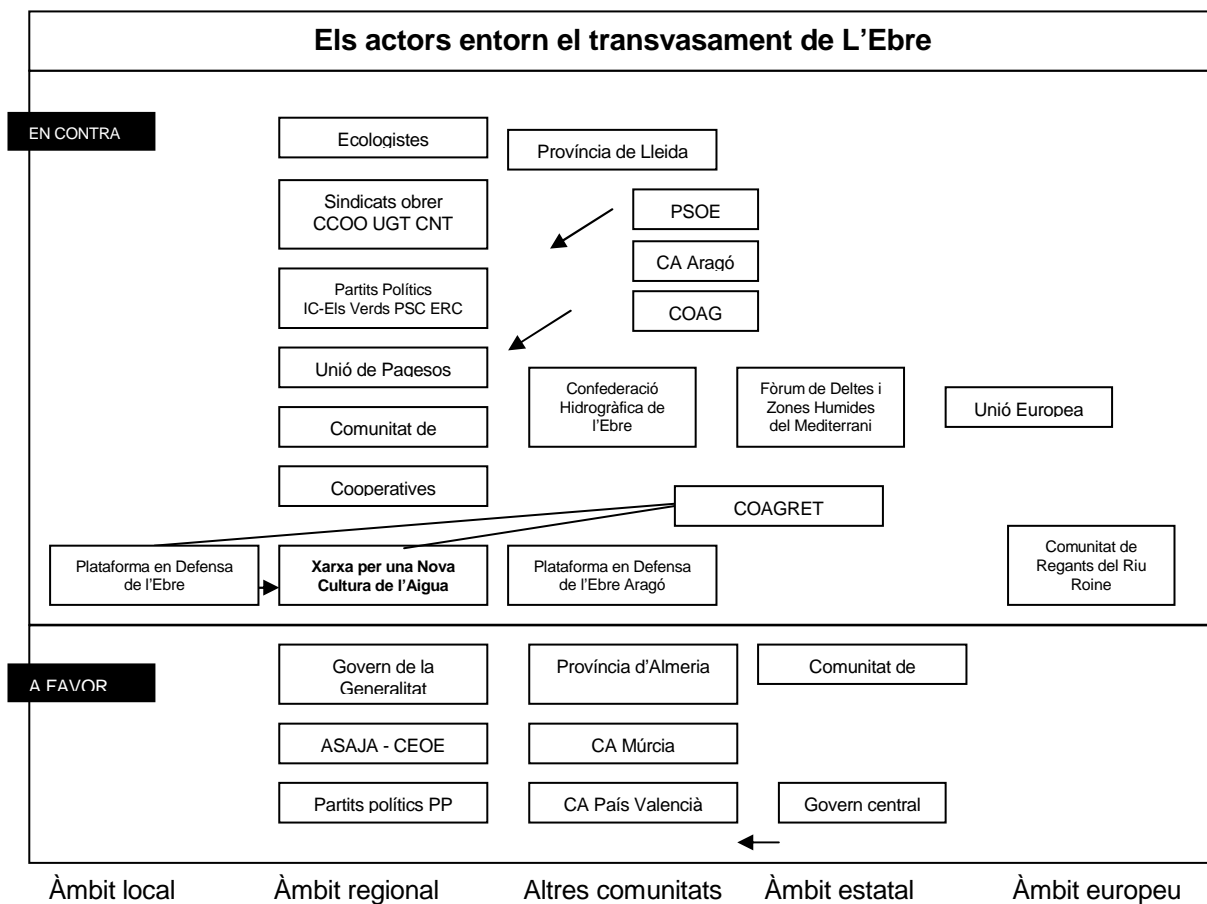


centrat bàsicament en el transvasament de l'Ebre, que sembla oblidar altres obres necessàries per a la gestió correcta dels recursos hídrics, que, d'altra banda, són escassos a l'estat espanyol.

Aquest avant projecte desperta un dels conflictes ambientals més importants de l'Estat Espanyol de les últimes dècades.

Per poder veure la magnitud del conflicte i la multitud d'actors que intervingueren i es posicionaren en aquest conflicte, veure figura 7.2.1.

Figura 7.2.1



[J. Pont, E. Herrera, V. Maxé, E. Mena, p. 63]



7.3. A partir del PHN del PP i el desenvolupament posterior del moviment social

El PHN del PP i CiU fou l'espurna que encengué la mobilització de l'Ebre.

Si preguntem el perquè la poca mobilització a l'Ebre fins aquell moment, es poden apuntar els motius següents:

- La manca de sensibilització en el medi universitari
- El desinterès dels partits polítics de l'esquerra parlamentària
- Repressió aplicada a causa de la contestació dels ajuntaments afectats, així com el caciquisme dominant a les comarques.
- Pressions exercides per les companyies elèctriques i els grups bancaris sobre els mitjans de comunicació.[X. Garcia, J. Reixa, S.Vilanova, 1979]

Un tema d'aquestes complexitat no és senzill fer-lo arribar amb un llenguatge entenedor al gran públic.

Podem veure que el clima per tenir una societat cívica que es mobilitzi és ben complicat ja que s'ajunten la falta de formació, tenir en contra el poder econòmic i polític i de les empreses de comunicació.

Al llarg de la següent dècada quasi bé no hi ha cap moviment, fins que el 1989 neix la Coordinadora Antitransvasament que s'oposa al transvasament a Barcelona segons el MOPU. S'acaba fent fins la part fins a Tarragona per part del govern del PSOE.

Les principals reclamacions són:

- No al transvasament de cap tipus
- L'aigua no és negociable, els recursos naturals s'han d'utilitzar allà on són.

L'any 92 s'incrementen els seus objectius i activitats, on inclouen el tercer principi:

Gestió racional dels recursos naturals.

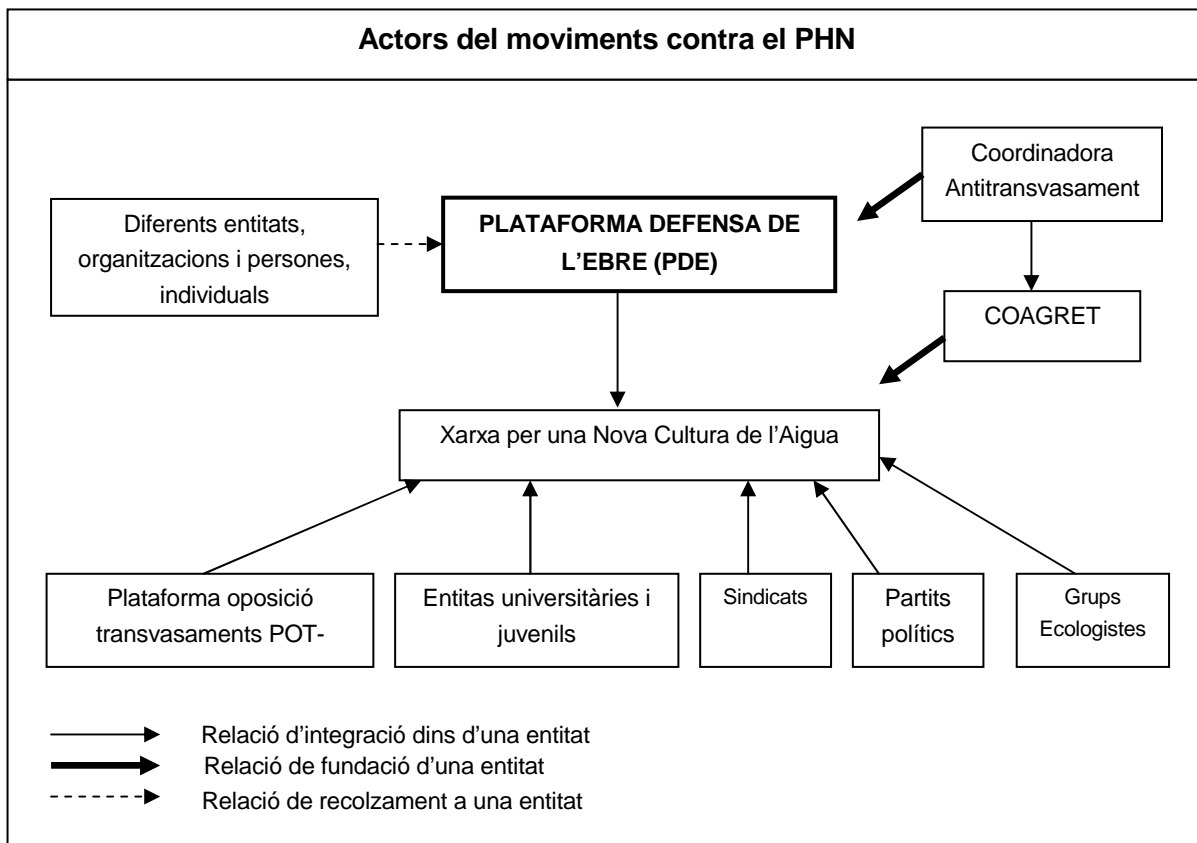
Aquest punt és el que més endavant es transformar en el discurs que ara coneixem Nova Cultura de l'Aigua.

La COAGRET va encunyar el terme de **nova cultura de l'aigua**. La filosofia per la nova cultura de l'aigua es basa en diferents alternatives per la gestió hidràulica. ,Aquesta fou determinant per la lluita contra el PHN.



L'estiu del 2000 el govern de l'Estat Espanyol del PP presenta el nou PHN que deixa profundament afectat a l'Ebre i es constitueix la PDE. A la figura 7.3.1 es pot veure la constitució de la PDE.

Figura 7.3.1



[J. Pont, E. Herrera, V. Maxé, E. Mena, p. 66]

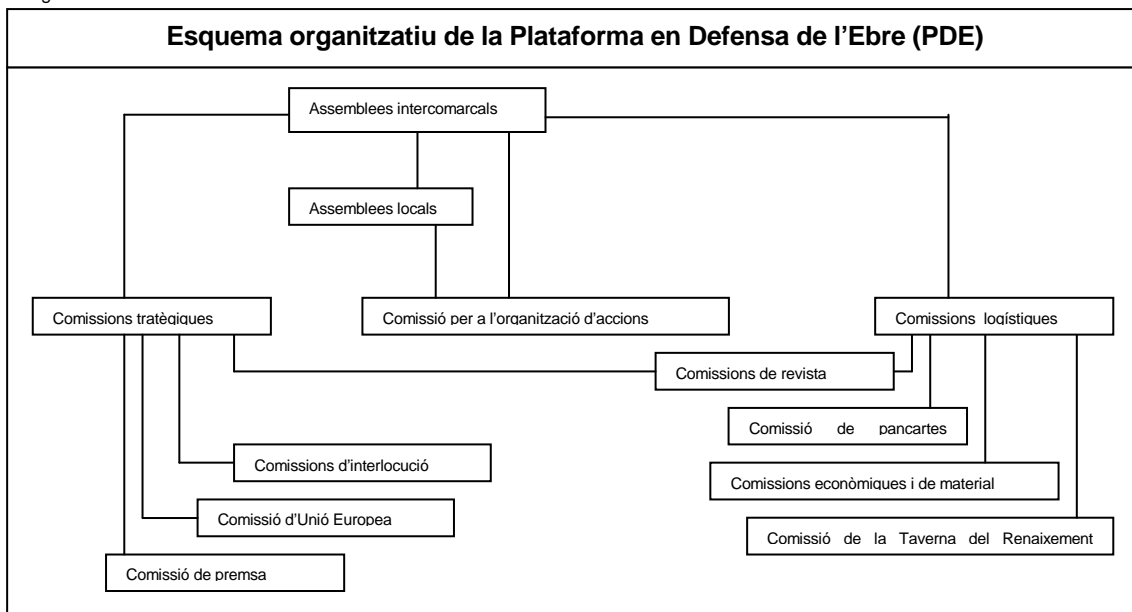
La PDE és una de les principals entitats que contribueix a difondre el concepte de la NCA entre sectors amplis de la societat.

La major part de la població de les Terres de l'Ebre estava en desacord al PHN, encara que fos per diferents motius: estrictament econòmics, estrictament ecològics o per motius de defensa de la terra i la identitat. Això va fer que la procedència i origen dels membres que hi participaven fos molt divers. L'objectiu comú de tots era aturar el transvasament.

Podem veure en la figura 7.3.2 la estructura organitzativa de la PDE, on hi ha una organització molt horitzontal de presa de decisions i alhora espai molt diferenciats per a la participació segons les inquietuds i capacitat de cadascú.



Figura 7.3.2

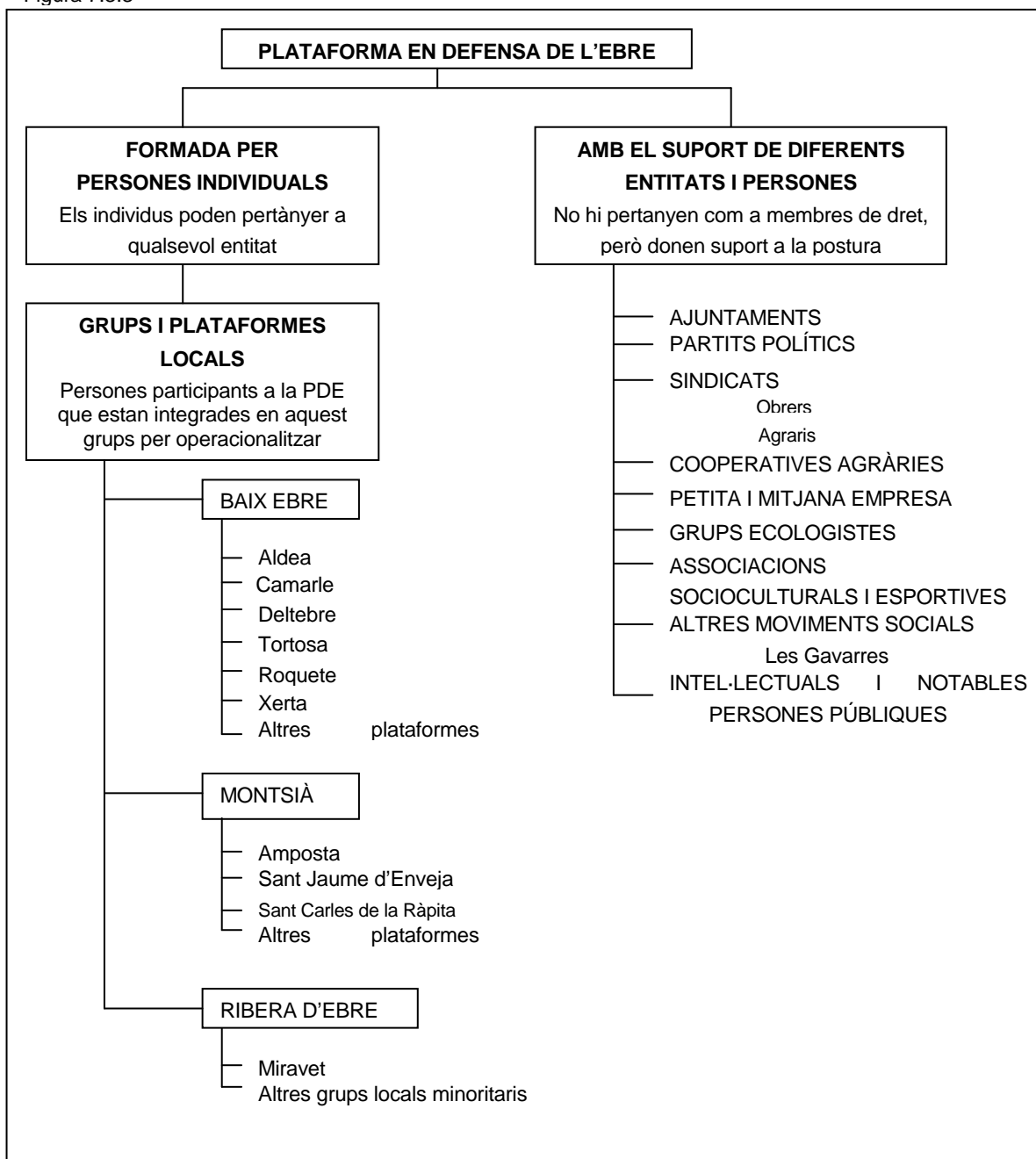


IE. Alfama. N. Miró. p. 711

Un dels grans èxits de la PDE ha estat una estructura territorial molt ben teixida on els diferents municipis on hi havia suficient massa crítica hi havia una assemblea per debatre'ls. Alhora els representants d'aquestes assemblees locals, participaven a les assemblees intercomarcals. Gran part de l'èxit de la PDE ha estat aquesta forta implementació territorial que es pot veure a la figura 7.3.2. Així mateix, un cop passada la primera fase en contra el PHN la PDE segueix tenint una presència molt forta als municipis però sense assemblees locals ja que burocratitzaven molt els processos de decisió i afavorien que els municipis s'ancoraven en postures immobilistes, que molt sovint defensaven postures partidistes.



Figura 7.3.3



[J. Pont et al, p. 71]

Les dones en el moviment contra el PHN a les Terres de l'Ebre van desenvolupar un paper molt significatiu, de fermesa, constància i perseverança que varen fer que el moviment social avancés cohesionadament i amb molta determinació. S'atribueix aquest paper als col·lectius de dones per la seva diferent manera de relació i de veure la realitat del nostre entorn.



7.4. La posició del moviment per una nova cultura de l'aigua dins l'entramat d'actors per en el conflicte del PHN.

El moviment social cívic es va mobilitzar contra el PHN a finals d'estiu de l'any 2000. Aquest moviment havia nascut de la Coordinadora Antitransvasament. La força d'aquest moviment va ser la capacitat de resposta cap a una agressió que significava el transvasament de l'Ebre i per la capacitat de generació d'una alternativa encapçalada per la Nova Cultura de l'Aigua. Això és el que avui fa que encara el moviment segueixi avançant, tot i que no amb les multituds inicials, sí amb una nova manera d'entendre d'interrelacionar-se amb els ecosistemes aquàtics i gestionar les polítiques hidràuliques. Com s'ha vist en 'aquest punt 7, el moviment té una trajectòria de més de 30 anys i per tant s'ha d'entendre la lluita contra el PHN del PP com un pas més dins del camí iniciat fa molts anys. Un dels exemples més clars de la doble visió, de rebuig i d'aprofundiment en la construcció d'alternatives fou la manifestació de Brussel·les el 9 de setembre del 2002, sota el lema *"Per una nova cultura de l'aigua. Ni un euro per aquest PHN"* i en la seva declaració de la manifestació de Brussel·les on hi havia una primera part de set punts de denúncia que podem veure a continuació i uns altres set sobre que feien referència a la NCA:

1. Un política basada en el creixement continu de l'oferta de l'aigua, que com a conseqüència és una sobreexplotació dels ecosistemes hídrics afavorida pels interessos especulatiu que es mouen impunement i il·legalment.
2. La continuïtat d'un enfocament antiquat "d'oferta" sota la massiva subvenció pública, basat en la construcció de grans obres hidràuliques: un centenar de grans preses, més canalitzacions i transvasaments que, com l'injustificable transvasament de l'Ebre, provocaran greu impactes ambientals, al territori, a les persones que l'habiten, a la cultura que aquest sustenten, al patrimoni i al paisatge associat a aquesta cultura.
3. Ampliar les diferències econòmiques i socials entre diferents zones de l'estat, consolidant una ordenació del territori cada vegada més desequilibrat i injusta entre les zones del interior i les del litoral, entre la muntanya i el pla, entre la ciutat i el medi rural.
4. Fomentar, en àrees amb una greu escassetat d'aigua, una demanda insaciable que no podran satisfer, es crearan, així greus problemes socioambientals a mig i llarg plaç. Resulta inacceptable la justificació de tals demandes des de la crida de



la solidaritat interessada, per realitzar-se des d'interessos especulatius i exigir sacrificis als mes desfavorits.

5. Aprofundir en el deteriorament ambiental del rius, llacs, deltes humits, boscos de ribera, muntanyes, etc.. sense tenir en compte que l'aigua, a més de la seva important funció econòmica, és la base de la vida de tots els ecosistemes y un element essencial de la nostra salut i benestar.
6. Impulsar un mercat de l'aigua com a nova clau de gestió, tal i com imposaren en la reforma de Llei d'aigües en las passada legislatura del PP i CiU. Des del nostre punt de vista, l'aigua és i ha de seguir sent un recurs públic gestionat prenent com a premissa al interès general.
7. Infravalorar la creixent reducció dels recursos hídrics conseqüència del canvi climàtic, de manera que s'eludeixi la responsabilitat de dissenyar un futur de sostenibilitat des d'una prudència i el realisme.

Alhora aquest moviment a l'aportar propostes per canviar la situació de la gestió de l'aigua a l'Estat Espanyol va ser un dels principals punts que varen donar legitimitat al moviment social, en el que també va ser anomenada la "Marxa Europea per la Nova Cultura de l'Aigua" que varen recollir els set punts següents per una NCA:

1. Una planificació de l'ús sostenible dels recursos de las diferents conques, basades en el coneixement exhaustiu dels consums reals de cada activitat en la gestió conjunta dels recursos superficials i subterranis.
2. Un ús racional de l'aigua on l'eix central només pot ser l'estalvi, aportant per incrementar substancialment la eficiència, reduint les pèrdues en les xarxes de distribució, fomentant l'ús de tècniques de rec més eficients, la depuració i reutilització d'aigües.
3. La implementació efectiva de la legalitat acabant amb la sobreexplotació dels abocaments incontrolats, les capacitacions i les rompudes il·legals.
4. Una planificació territorial que impulsi un desenvolupament sostenible, equilibrat i harmònic, basat en la utilització responsable i solidaria dels recursos existents.
5. La recuperació dels nostres ecosistemes hídrics, que després d'anys d'agressió i deixadesa es troben molt deteriorats, assegurant la protecció efectiva del domini públic hidràulic, la restauració hidrològica forestal, la conservació dels rius, zones humides i aqüífers, així com la reducció de la contaminació.
6. La conservació i restauració del patrimoni cultural com a referent dels nostres paisatges i elements indispensables per la memòria històrica i la diversitat cultural, aspectes que contribueixen a l'equilibri i al progrés de la societat.
7. La planificació integrada entre Espanya i Portugal de la conques compartides tal i com exigeix la directiva marc.



7.5. Un moviment amb alternativa: Nova cultura de l'Aigua

El moviment per la NCA ha arribat al punt d'haver-se introduït en tot tipus d'organitzacions. Es podria parlar d'organitzacions que treballen per promoure la NCA. La gran fortalesa d'aquest moviment és que a dia d'avui moltes de les organitzacions que treballen temes d'aigua segueixen les directrius del que s'entén per NCA, les administracions catalanes incloses. El concepte NCA ha tingut una àmplia difusió social i fa que sigui molt conegut les paraules *Nova Cultura de l'Aigua*. Tot i això s'ha de tenir present que s'arriba en aquest punt després d'un procés molt més contestatari "Riu mort. Delta perdut. Catalunya sense Sud".

Hi ha certs dubtes de que a part de les paraules "Nova Cultura de l'Aigua", la gran part de la població sàpiga a grans trets quin nou canvi de paradigma proposa. Cal tenir en compte que és un concepte encara en construcció. El que si sap la població és que el model actual de gestió d'aigua no és l'adequat i que calen canvis. Aquest simple fet de la necessitat de canvis de la gestió de l'aigua ha fet que el moviment NCA hagi estat de gran rellevància social.

En els diferents manifestos llegits en les diferents manifestacions es proposa des d'un bon inici del moviment promoure la NCA, el febrer del 2001 (5 mesos després de la primera reunió de la PDE a Tortosa) en el manifest de la gran manifestació de Barcelona es proposa el següent:

"La solució és una nova cultura de l'aigua que parteixi d'un principi bàsic: cap nou gran embassament, ni al Pirineu aragonès, ni al Pirineu català, ni enlloc; cap nou transvasament entre conques, ni de l'Ebre, ni del Roine, ni el Noguera-Pallaresa o el Segre. Hem d'aprendre a aprofitar millor l'aigua que tenim, millorant-ne la qualitat i l'estat ecològic, i gestionant-la amb més eficiència, economia i justícia. Força experiències emergents, a casa nostra i arreu del món, demostren que això és possible, necessari, i molt més profitós socialment que esmerçar enormes cabals públics en la xarxa corrupte d'uns pocs grans constructors. Les inversions alternatives en la gestió de la demanda creen més llocs de treball, més propers i perdurables. Diversifiquen l'economia, i la fan més sostenible. Ens ajuden a construir una societat més democràtica.

La "Nova Cultura de l'aigua" és el lema sota el qual el moviment proposa alternatives a la gestió a escala planetària per tal d'assolir unes condicions de vides dignes de totes les persones i dels ecosistemes aquàtics. El concepte de NCA es desenvolupa a l'Estat Espanyol agafa escala internacional amb la declaració Europea per una Nova Cultura de



l'Aigua de l'octubre del 2005 i segueix buscant perfilant el concepte de NCA amb la trobada de Fortaleza (Brasil) del desembre del 2005.

La proposta presentada defensa una gestió sostenible de l'aigua. , Es crítica la pràctica del PHN de presentar l' oferta d'uns suposats recursos excedents, sense tenir en compte els impactes socioeconòmics i mediambientals que pot ocasionar.[Ecologistas en Acció, 2001]

7.6. Apoderament dels participants de NCA

El procés de formació i sensibilització dels ciutadans/es de les Terres de l'Ebre es va realitzar mitjançant l'elaboració d'un butlletí de difusió que va arribar a tots els racons de les Terres de l'Ebre.

Entre les prioritats de la PDE era que la gent tingués arguments de certa solidesa. Entre les prioritats de conceptes que s'havien de difondre hi havia els següents conceptes: Regressió, Salinització, Subsidència, Equilibri Territorial. [Plataforma en Defensa de l'Ebre, 2002]

"El delta de l'Ebre té actualment tres problemes molt importants: regressió (retrocés del front deltaic), subsidència (enfonsament del delta per compactació de la seva superfície) i salinització (penetració, riu amunt, d'una falca d'aigua salada)

- *La regressió del front deltaic ha estat la conseqüència més immediata de la construcció dels embassaments. Construïts per fer electricitat, retenir aigua per al reg i evitar les desastroses crescudes que es produïen, han tingut com a conseqüència que els sediments s'hagin anat dipositant en el fons. Els especialistes diuen que ara baixa al voltant d'un 1% dels sediments que arrossegava el riu fa un centenar d'anys. Des de la construcció dels embassaments la regressió del front deltaic ha estat constant, amb retrocessos excepcionals d'uns 100 m en anys determinats. Part d'aquests sediments s'han anat dipositant en altres llocs, especialment en la part nord, però les pèrdues globals semblen evidents i probablement s'intensificaran en el futur. Ja en l'actualitat la fragilitat i la inestabilitat de la línia de costa del Delta s'ha incrementat significativament, com ho demostren els estralls que hi provoquen els temporals de llevant.*
- *La subsidència, o enfonsament de la plana deltaica, es produeix per la compactació natural dels sediments provocada pel seu propi pes i per les activitats humanes, principalment agrícoles, que suporta. Hom calcula que l'alçada del delta en relació al*



nivell del mar es va reduint de l'ordre dels 3mm anuals. El fet que no arribin sediments impedeix compensar aquest enfonsament, el qual, unit a la pujada secular del mar pot fer que una proporció creixent del delta quedés per sota del nivell del mar.

- *La penetració de la falca d'aigua salada és conseqüència directa de la disminució de cabals i de la força amb que aquests fan cap al mar. Aquesta reducció de l'aigua que arriba a la desembocadura s'ha produït per l'increment dels aprofitaments (agrícoles, urbans, industrials, energètics) que s'ha donat en els darrers decennis. La falca salina pot arribar fins Amposta –situada a uns 25 km de la desembocadura-, en èpoques en què el riu va baix, fins més amunt.”*
- *Equilibri territorial: Les regions ja siguin estats o no han de tenir el seu mantenir la seva riquesa cultural, social, ambiental i econòmica arreu del territori, donant diversitat d'opcions als diferents territoris que el conformen. No s'han de segregar o obligar a unes zones per uns determinats usos per el bé de tot el territori, ja que aquelles zones també juguen un paper en el conjunt del territori i no és justament el del sacrifici i/o la marginació*

A partir d'aquest procés lent i a partir de les entrevistes realitzades a membres de la plataforma podem dir que el procés ha aconseguit d'apoderar als membres de la plataforma. La part de tecnologia no s'ha acabat d'aprofundir, ja que no són temes principals.

Si agafem com a definició de referència proposada en el punt 4.5 “S'entendrà per apoderament tecnològic un a procés pel qual un conjunt de persones en que formen part de grups que se senten exclosos o que senzillament no troben la via per expressar la seva opinió en un tema tecnològic que els afecta directament.”

El moviment social per la NCA ha assolit un grau d'apoderament molt alt en el tres àrees proposades.

- a. *Presca de consciència* sobre la seva subordinació i l'augment de confiança en sí mateixes (“poder propi”).

La població de les Terres de l'Ebre, es va bolcar en massa en contra el PHN del PP i CiU, va decidir prendre consciència del futur que volien per les seves terres.

- b. *Organització autònoma*, per decidir sobre les seves vides i sobre el desenvolupament que desitgen (“poder amb”).

El teixit social del moviment per la NCA s'inicià fa molt anys i ha fet que pel camí s'aprenqués molt i es milloressin les formes de participació. El moviment social no ha estat exempt de voler ser controlat pels partits polítics,. La iniciativa política i de direcció del debat públic sobre el PHN i les alternatives va córrer a mans del



moviment social, mentre que els partits polítics no estaven preparats per portar la iniciativa.

- c. *Mobilització* per identificar el seus interessos i transformar les relacions, estructures i institucions que es limiten i que perpetuen la seva subordinació ("poder per").

La mobilització al carrer va estar en mans de la PDE principalment, que el camí fet fins al llarg de molts anys els hi va donar la solidesa per poder aturar els intents de ús partidista o d'interessos econòmics per part de les organitzacions socials tradicionals. La participació d'aquestes estructures tradicionals, es veia interessant que hi participessin ja que era un moviment no exclouent, però sense modificar ni una coma de les reclamacions acordades, sinó si volien sumar cap problema.

Per dur a terme un procés d'apoderament tecnològic és necessari comptar amb una sèrie de recursos:

1. **Recursos materials:** físics, humans o financers (aigua, terra, màquines, cossos, el treball i els diners)

Les dinàmiques dels moviments socials i el de la NCA no n'ha estat un excepció, la il·lusió i els sentiments de que com a ciutadans es té la responsabilitat de lluitar i moure's per un futur digne. Amb aquesta premissa i una bona organització es canalitzen les energies entre tots/es els membres per tal d'assolir bons resultats i no malgastar energies. Per aquesta banda queda molt ben coberta la part del treball. Els diners necessaris són menys del que la gent es podria imaginar,. S'optimitzen molt i cada membre paga les seves despeses. Els materials necessaris per a la realització d'activitats, o bé s'autofinança per l'activitat o bé es fan activitats prèvies per recollir diners.

2. **Recursos intel·lectuals:** coneixements, informació, idees.

En el cas dels recursos intel·lectuals s'arriba a una molt bona inèrcia entre entorns acadèmics compromesos i el moviment social.

3. **Ideologia:** facilitats per generar, propagar, sostenir i institucionalitzar creences, valors, actituds i comportaments.

Aquest és un dels punts que més difícils d'aconseguir i que requereixen més temps. Els resultats aconseguits formen part del treball constant que s'inicia a finals de la dècada dels 80. Per arribar a la gran major part de la població s'editaren fulletons explicatius que tothom sabia de la seva existència i la major part de la ciutadania se'ls llegia. Es pot dir que s'ha aconseguit en gran mesura, per la llarga trajectòria del moviment social. Aquest camí no està exempt de treball molt difícil, ja que el concepte NCA està en construcció.



7.7. Cronograma del Moviment NCA

A la taula 7.7.1 es pot veure els fet més destacats del Moviment de l'Ebre i els fets polítics associats.

Taula 7.7.1

Moviment de l'Ebre	Fets polítics
El 1974- Projecte de l'Ebre - Pirineus Orientals (transvasament de 45m ³ /s a l'àrea de Tarragona i Barcelona, per la banda esquerra del riu, i de 22 m ³ /s, pel canal Xerta-Sénia a Castelló, per la banda dreta). Es mencionava, també els embassaments de Xerta Garcia. Resposta contundent del Baix Ebre i el Montsià amb al·legacions presentades per 33 entitats socials, econòmiques, sindicals i municipals.	
El 1975 presentació del "Plan Energético nacional", que suposava la nuclearització del sud de Catalunya, tal com ja havien sol·licitat (i exigit) les empreses: 6 centrals nuclears en 20-40 km ² , les dues de Vandellòs, dues a l'Ametlla de Mar i les dues d'Ascó. Part del projecte de transvasament de 1974 pretenia cobrir exigències d'aigua d'aquestes centrals.	
1976 - Creació de l'Assemblea d'Entitats de la Vegueria de l'Ebre per a la participació al Congrés de Cultura Catalana. Primera Gran Manifestació d'Unió de Pagesos, a Tarragona la Marxa per la Llibertat. Creació del primers col·lectius ecologistes a l'Ebre: El grup d'Estudis de la Natura d'Amposta, el Grup Antinuclear d'Ascó, etc.	
1977 Seguiment del congrés de Cultura i clausura a Tortosa del seu àmbit d'Ordenació Territorial. Creació de les comissions comarcals de Ribera d'Ebre, per assegurar la representació unitària d'aquests territoris i clarificar-ne l'ordenació i problemàtica mentre s'inaugura la Generalitat. Petició d'aquestes comissions a la Diputació de Tarragona per tal que elaborés un estudi socioeconòmic d'alternatives a l'Ebre per evitar d'entrada la concessió d'aigua per refrigerar la central nuclear d'Ascó.	
1978 Primers viatges del president Tarradellas a les Terres de l'Ebre i creació del Consell comarcal de les terres de l'Ebre que agrupava les quatre comarques, el president del consell era alhora el president de la Comunitat de regant del marge Esquerra del Delta, fonamental per aconseguir el minitransvasament cap al camp de Tarragona.	
1979- 1981 Mobilitzacions populars i implicació del món universitari per aturar el minitransvasament. No s'aconseguí.	1980 CIU governa la Generalitat de Catalunya amb majoria absoluta
1989 Oposició a la llei de les conques internes de Catalunya, en què la Generalitat assenyalava el seu criteri sobre els dèficits hídrics de la zona	



		central.	
		1990 Creació de la Coordinadora Antitransvasament de les Terres de l'Ebre.	
1992	gener		Presentació de l'avantprojecte del Pla Hidrològic Nacional del PSOE (conegut com Pla Borrell), que preveu 270 nous embassaments i 9 grans transvasaments des de les conques atlàntiques i de l'Ebre cap al litoral mediterrani, Mobilitzacions en contra i coordinades a totes les zones afectades: presentació simultània de mil·lers de sol·licituds.
1993	març	1993 Creació de la COAGRET	
2000	abril	Creació de la Fundació Nova per una Nova Cultura de l'Aigua, la qual pretén agrupar científics, tècnics i acadèmics que fonamentessin tècnicament un gir copernicà a la política hidrològica de l'Estat.	
	maig		Eleccions generals victòria del PP amb majoria absoluta 183 diputats (12/03/00)
	setembre	Formació de la Plataforma en Defensa de l'Ebre.	Publicació de l'avantprojecte de llei de Programa Hidrològic Nacional (5/9/00)
		S'inicien Tortosa les primeres mobilitzacions tots els divendres	
	octubre	Primer gran manifestació a Saragossa (8/10/00): 400.000 manifestants, segons organitzadors; 300.000 segons al premsa i la policia local.	
		Caravana de cotxes formativa a les terres de l'Ebre.	
		Manifestació a Amposta (28/10/00): 18.000 manifestants segons la premsa.	
	novembre	Manifestació a Saragossa (12/11/00): 100.000 manifestants segons organitzadors	Polèmiques declaracions sobre l'aprovació del PHN per part del ministre d'agricultura.
		Segona Assemblea General de la PDE a Tortosa (25/11/00)	
	desembr	Tallada de carretera N-340 (3/12/00)	
Congrés d'experts tècnics i científics internacionals a Tortosa per una Nova Cultura de l'Aigua			
2001	gen		El Consell General de l'Aigua vota a favor del PHN. Els científics voten en contra.
	febrer	Manifestació a Móra d'Ebre (4/2/01): 25.000 manifestants segons organitzadors i premsa	Alguns polítics de CiU comencen a protestar contra el PHN
		Manifestació a Barcelona (4/02/01): 250.000 manifestants segons els organitzadors	
març	Manifestació a Madrid (11/03/01): 400.000 manifestants, segons organitzadors; 200.000 segons la premsa, i 120.000 segons la policia local	Es forma una delegació del govern català per les terres de l'Ebre	



	Representació de la PDE a la Comissió de Medi Ambient del Parlament espanyol a Madrid (27/03/01)	CiU vota contra el PHN al Parlament de Catalunya i a favor el Parlament Espanyol a Madrid.
abril	Manifestació a Tortosa (02/04/02): 25.000 manifestants segons organitzadors; 13.000 segons policia local	ivota altre cop a favor del PHN al Parlament de Madrid (26/04/01)
	Tercera Assemblea General de la PDE a Tortosa (21/04/02)	
	Cadena Humana enfront de la delegació del Govern Català a Tortosa (23/04/01)	
maig	Cursa popular a Tortosa a favor del PDE (1/05/01)	Escissions Polítiques de CiU i PP a l'Ajuntament de Tortosa. Els polítics dimissionaris passen al Grup Mixta
	Diada d'activitats PDE a Sant Carles de la Ràpita (26/05/01)	
juny	Manifest de persones públiques a favor de la PDE (19/06/01)	Aprovació del PHN al Senat
	S'acaba la Cadena Humana a Tortosa (22/06/01)	
juliol	Tallada de la carretera d'arribada al Delta per part de centenars de manifestants per la visita del conseller de Medi Ambient de la Generalitat, Felip Puig (13/07/01)	
	Baixada pel riu amb canoes de 300 persones de la PDE des de Xerta a Tortosa (14/07/01)	
agost	Bicicletada popular al Delta per donar inci a la Marxa Blava a Brussel·les (05/08/01)	
	Comença la Marxa Blava a Brussel·les.	
setembre	La Marxa Blava arriba a Brussel·les (08/09/01).	
	Manifestació a Brussel·les contra el PHN (09/09/01): 15.000 manifestants, segons organitzadors; 5.000 segons la policia local.	
	Presentació per part de la PDE a la Comissió de Medi Ambient i a la Comissió de Queixes del Parlament Europeu d'un llistat d'esmenes al PHN (10/09/01).	
	Celebració a l'Ampolla de la tornada al Delta de la Marxa Blava (11/09/01)	
	Actes lúdics per Celebrar el primer aniversari de la PDE (15/09/01)	
octubre	Debats a Tortosa sobre l'evolució de la PDE i idees de futur per a les terres de l'Ebre (06/10/01)	S'aprova una esmena de l'informa Flemming, criticant el PHN a la Comissió de Medi Ambient de la UE amb el suport de tots el partits excepte el PPE (09/10/01)
	Manifestació a Saragossa (07/10/01): 200.000 manifestants segons organitzadors-,25.000 segons policia local	
	Concert de Sopa de Cabra a Tortosa a favor de la PDE (06/10/01)	
novembre	Protestes pacífiques contra la visita de Jordi Pujol a diversos punts de les terres de l'Ebre (10-11/11/01)	Es manté l'esmena de l'informa Flemming a la UE (15/11/01)
	Quarta Assemblea de la PDE a Tortosa (17/11/01)	
σ	Enviaments de Postals per a Romano Prodi i Margot Wallström per protestar contra el PHN	



		Visita d'Alexandre Roo al Delta, vicepresident de la Comissió de Medi Ambient de la UE (01/12/01)		
		Caravana de protesta a la N-340 fins a l'Hospitalet de l'Infant (02/12/01)		
		Congrés de l'Aigua a Bonn, amb l'assistència de representants de la PDE (04-06/12/01)		
		Un grup de la PDE s'incorpora a la Marxa Blava a Màlaga (05 al 09/12/01)		
2002	gener	Cartes dirigides a Michel Barnier (Fons estructurals UE)	Inici de la presidència de la UE per part de l'estat espanyol (01/01/02)	
		Representació artística de la PDE a Amposta: "Mort del Delta" (26/01/02)	De Roo critica al Parlament Europeu l'actuació mediambiental espanyola (22/01/02)	
	febrer	Presentació del documental "Aigua, la font de la vida", dirigit per Màrio Pons sobre les lluites de les terres de l'Ebre contra el PHN	Sorgiment del Col·lectiu Garba, intent integrador de les formacions d'esquerra per part d'IU-Verds per lluitar contra el PHN. La PDE es desvincula d'aquest col·lectiu.	
		Jornada Europea per a la Defensa de l'Ebre i el Delta (01-01/02/02)		
		Caravana de cotxes per les terres de l'Ebre (09/02/02)		
		Manifestació a Deltebre (17/02/02)-. 35.000 manifestants, segons organitzadors; 25.000, segons la premsa i la policia		
		Jornades organitzades per la XNCA, amb assistència de diversos eurodiputats (02/03/02)	Esmena contra el PHN presentada pel grup socialista al Parlament Europeu dintre el PSOE. Quatre Eurodiputats socialistes voten a favor de l'esmena i tres en contra, quan el partit havia demanat l'abstenció a la votació (01/03/02)	
	març	Manifestació a Barcelona (10/03/02: 450.000 manifestants, segons els organitzadors; 250.000 segons la premsa, i 150.000, segons la policia local.	Decepció als ajuntaments socialistes de les terres de l'Ebre pel posicionament pres pel partit a la votació de l'esmena del Parlament Europeu. Comencen a donar-se les primers baixes del partit a Sant Jaume d'Enveja (alcalde i tres regidors) (05/03/02)	
		Manifestació a Saragossa (10/03/02): 30.000 manifestants segons els organitzadors; 5.000 segons la Delegació del Govern.	Debat al Congrés dels diputats sobre el finançament del PHN i les ajudes a demanar a la UE (18/03/02)	
		Jornades per una Nova Cultura de l'Aigua a Tortosa, amb assistència de més de 20 experts científics (22-24/03/02)		
		Actes i xerrades informatives organitzades per la PDE a la Comunitat Valenciana, Múrcia i Almeria sobre les conseqüències del PHN.	Constitució del CPIDE (Consorti per a la protecció Integral del Delta de l'Ebre) a Tortosa.	
	abril	Manifestació a Saragossa (23/4/02): 100.000 manifestants, segons la premsa. La PDE no dona suport a aquesta manifestació per discrepàncies amb el Pacte de l'Aigua.		
		maig	Participació a la cimera Alternativa i ala Manifestació organitzada a Palma de Mallorca demanant un nou futur ecològic per al continent, coincidint amb la cimera de Ministres de Medi Ambient de la UE (25/035/02): 15.000 manifestants segons organitzadors; 2.500 segons la policia local.	Comissaria de Medi Ambient de la UE remet una carta al Ministeri de Medi Ambient espanyol plantejant múltiples dubtes sobre el PHN.
				La Comissió Europea admet a tràmit més de 32.000 denúncies presentades per ciutadans contra el PHN.



		Cimera de Ministres de Medi Ambient de la UE de Illes Balears (24-26/05/02)	
juny	Protesta per la visita de Jordi Pujol a Móra d'Ebre		
	Compareixença de representants de la PDE davant la Comissió de Peticions del Parlament Europeu per explicar els motius d'oposició al PHN (19/06/02)		
	Participació de la PDE a la convocatòria de vaga general d'àmbit nacional (20/06/02)		
juliol	Encadenament davant la Delegació de la Generalitat a les terres de l'Ebre a Tortosa com a protesta contra la visita a Brussel·les de la CIPDE (08/06/02)	El Govern espanyol ha de respondre la sol·licitud d'informació realitzada per la UE sobre el PHN.	
	Encadenament de 15 joves a l'interior de la Delegació de la Generalitat a les terres de l'Ebre a Tortosa en protesta per l'actitud de CiU davant el PHN. S'acusa els membres de la PDE d'intentar agredir el Delegat de la Generalitat (11/07/02)	Membres del CIPDE viatgen a Brussel·les per presentar el seu pla de regulació per al riu Ebre	
	Jornada lúdica informativa "Aigua, poble ciència i cultura", celebrada al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (13/07/02)	Membres de CiU viatgen a Nimes per intentar impulsar el transvasament d'aigua del Roine com a alternativa al transvasament de l'Ebre. El govern central s'oposa aquesta proposta (18/07/02)	
		El Govern espanyol envia un document responent les qüestions plantejades per la UE sobre el PHN, en el qual manté que el transvasament de l'Ebre és totalment viable (26/07/02)	
		El Ministeri de Medi Ambient calcula que el pressupost inicial per realitzar el transvasament de l'Ebre s'ha d'augmentar en 600 milions d'euros (29/07/02)	
agost	La PDE inicia una campanya de reclamacions i al·legacions contra el projecte de connexió del CAT i l'ATLL, amb l'enviament d'aquestes queixes a l'Agència Catalana de l'Aigua	Es pública al DOGC el projecte de connexió de les xarxes del CAT i l'ATLL, amb la qual cosa s'inicien les obres del transvasament de l'Ebre (05/08/02)	
	Continua la campanya virtual contra el PHN, amb l'enviament de missatges de protesta a José Maria Aznar a través de la web	La Comissió Europea demana a la Universitat de Berkley (EUA) un estudi imparcial sobre les conseqüències del PHN a Espanya	
setembre	Activistes antitransvasament inicien una nova marxa a Brussel·les, que arriba el 9 de setembre (03/09/02)	La Generalitat inicia en la pràctica el minitransvasament de l'Ebre cap a Barcelona (03/09/02)	
	Fins al dia (05/09/02), s'havien rebut 36.000 al·legacions contra el PHN.	L'Ajuntament de Tortosa dóna suport a les al·legacions presentades pel moviment contra el minitransvasament (excepte PP i CiU)	
nove	Manifestació a València per "Una nova cultura de l'aigua" amb manifestants provinents de diferents llocs de la Península.		
2003	febrer	La Generalitat deixa d'acusar al jove de la PDE, Josep Sabaté, com a presumpte agressor del Delegat del Govern català a les Terres de l'Ebre, Francesc Sancho.	Un informe de la UE desaconsella finançar el PHN.
	abril	Manifestació multitudinària de la PDE a Barcelona	
Pedro Arrojo, president de la Fundació Nova Cultura de l'Aigua, rep el premi Goldman d'ecologia.			



	maig		Eleccions municipals del 25 de maig. PSC, ERC, ICV i IPE, governen l'ajuntament de Tortosa
	novembre		Després de les eleccions autonòmiques el govern de la Generalitat, que van tenir lloc el 16/11/03, canvia de color i es converteix en un tripartit (PSC, ERC i ICV).
	desembre		Cimera Jurídica a Tortosa per discutir les futures estratègies legals entre totes les organitzacions i partits polítics contraris al PHN.
2004	gener	La PDE presenta un recurs contra el trasvasament (16/01/04).	
		Segon judici al jove de la PDE Josep Sabaté. Queda lliure de l'ingrés a presó, sota multa de 3.000 euros (22/01/04).	
		Concentració a Artieda, poble de Navarra afectat per la construcció d'un embassament de regulació del cabal del trasvasament (25/01/04).	
		Assemblea a Alcanar sobre les expropiacions que el Ministeri de Medi Ambient posa en marxa a voltes de les eleccions nacionals del març (24/01/04).	
		La FNCA publica l'informa presentat a la Audiència de Madrid sobre la corrupció vinculada als recursos hídrics a les zones benefactores del trasvasament.	
	febrer	Pintades contra Trasagua (empresa pública constituïda per gestionar el trasvasament) a l'anomenat quilòmetre zero (Tortosa), punt d'extracció d'aigües per al trasvasament a Vinallop (08/02/04).	La ministra de Medi Ambient, Elvira Rodríguez, fa un acte protrasvasament a l'Hotel Ritz de Barcelona.
		Setena Assemblea General a Tortosa (21/02/04).	Concentració davant de l'acte de col·locació de la "primera pedra", visita d'obres de la ministra de Medi Ambient, Elvira Rodríguez, a Vinaròs (26/02/04).
		El portaveu de la PDE, Manolo Tomàs fa preguntes a la ministra de Medi Ambient, Elvira Rodríguez, en l'acte protrasvasament a l'Hotel Ritz de Barcelona. Es fa una concentració a l'exterior de l'hotel (02/02/04).	
	març	Manifestació, amb clavada d'estaques al quilòmetre zero. Lectura del manifest per part de Lluís Llach (07/03/04).	Victòria del PSOE als comissis generals. José Luis Rodríguez Zapatero, com a president del Govern espanyol.
		Trobada de la PDE amb periodistes del New Scientist (17/03/04).	
		La PDE neteja l'Ebre i exposa les deixalles trobades com a protesta de l'estat d'abocador en què es troba el riu. Acte central del Dia Mundial de l'Aigua (20/03/04).	
		Jornades sobre la Nova Cultura de l'Aigua a la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona (30-31/03/04).	
	abril		Zapatero diu que no tirarà endavant el trasvasament (15/04/04).



maig	A Jaca, 60 activistes van al sopar d'entrega del Premi Venero a Manolo Tomàs (22/05/04).	
juny		Decret llei de derogació del PHN (18/06/04)
juliol		Es publica la BOE la derogació del PHN i del trasvasament de l'Ebre per part del Govern espanyol.

7.8. Conclusions parcials

- La situació d'agressió en molts diferents punts del territori de l'Ebre esgota la paciència de la població que s'uneix molt fortament contra el PHN, com una agressió al riu pel seu valor emocional de la població de la zona.
- La forta participació de les dones ha donat un espai molt fort de transformació social i de constància del moviment.
- La forta vertebració a nivell territorial, dona solidesa al moviment
- La unió entre la societat civil cívica organitzada i acadèmics compromesos permet fer treballar en una proposta d'alternativa, que faci avançar a la societat.
- La feina de sensibilització iniciada molts anys abans, sobre la problemàtica dels trasvasaments, dona a la població arguments que els permeten entendre les conseqüències del PHN del PP i CiU, i entendre o veure les possibles alternatives.
- La sensibilització i formació realitzada en temes ambientals i tècnics del Delta de l'Ebre, aixeca a la població i surt al carrer.



8. El moviment ciutadà a la perifèria de Barcelona en l'anomenada "guerra de l'aigua"

L'anomenada "guerra de l'aigua" és una lluita ciutadana a Catalunya que s'inicia l'any 91 arran de la pujada del preu de l'aigua, mitjançant la creació de nous impostos i el increment dels impostos existents a la factura de l'aigua. Aquesta lluita es dona per acabada l'any 2001. La mobilització ciutadana neix d'un grup de dones de Bellvitge i Ciutat Badia, posteriorment s'estén a altres barris i municipis de la perifèria de Barcelona, gradualment arriba arreu del territori català, tot i que amb una implementació irregular. Es pot dir que és un dels principals moviments socials que hi ha hagut a Catalunya en els últims anys ja que va aconseguir agrupar més de 250.000 ciutadans, i més de 80.000 usuaris titular d'aigua a Catalunya que es neguen a pagar els impostos associats a la tarifa de l'aigua. [A. Ordiguer, p. 244] Aquesta llarga lluitava tenir lloc enmig d'un entorn polític molt hostil, les polítiques estaven encaminades cap a la mercantilització del recurs i la privatització de la seva gestió, enlloc del reconeixement del dret a l'aigua i la seva gestió pública eficient. Tocar un servei bàsic de la importància social i econòmica que té l'aigua va fer que la lluita fos llarga i difícil. Cal recordar que va comptar amb el silenci per part dels mitjans de comunicació que varen invisibilitzar la seva lluita i les seves reclamacions.

8.1. Contextualització

Enmig de l'efervescència olímpica i la necessària pau social -demanada per el poder polític i econòmic per esdeveniments d'aquestes característiques- es va desencadenar el conflicte social més llarg de Catalunya, 10 anys de lluita a la polítiques tarifaries d'aigua.

Els orígens s'emmarquen en una tendència a l'alça dels preus de l'aigua que s'inicia a finals dels anys setanta. Es té el cas l'any 1979 de SGAB augmentà un 31,90% el preu del metre cúbic d'aigua, després de 3 anys de congelació dels preus, passant de 15,6 a 20,6 pessetes (0,09 e a 0,12 euros). El 1980 SGAB intentà un altre augment de 23,7%, però els municipis de l'àrea de Barcelona impugnaren aquella sol·licitud i a més reclamaren una auditoria per presumpta estafa i desobediència per cobrar uns 213 milions de pessetes (1,28 milions d'euros) més del estipulat. Els anys 80 es caracteritzen per criteris de gestió privada encara que la titularitat sigui pública. Volen assegurar la cobertura de costos de l'aigua mitjançant de les factures i les tarifes als usuaris [A. Ordiguer, p. 236]. Exemples de la mala política en temes d'aigua que es va dur a terme a Catalunya fins al inici de la mobilització ciutadana coneguda com la "guerra de l'aigua" tenim al sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya que declara improcedent el cobrament del cànon de



sanejament aplicat a l'aigua entre el 1983 i el 1990. Aquest fet deixà oberta la porta a la reclamació a unes devolucions que podien ascendir a 100.000 milions de pessetes (601,03 milions d'euros).

8.1.1. Context social i polític

Durant l'any 1991 es promou un augment gradual de les tarifes. Cada trimestre s'apugen la tarifa de l'aigua, els seus impostos associats a l'aigua i altres impostos que no tenen res a veure cànons, tributs locals. Cal tenir en compte que aquesta pujada de preus es realitza en un entorn a l'àrea metropolitana de Barcelona, on l'aigua ja era cara de les més cares de l'Estat Espanyol (Barcelona l'any 1990 era de 119,14 ptes/m³ (0,71 euros/m³ mentre que , el 1994 el preu mig a les ciutats espanyoles era de 103,33ptes/m³ (0,62 euros/ m³)). Aquest fet fa que molts usuaris i principalment als usuaris domèstics que visibilitzen l'augment de les tarifes acudeixen en massa a reclamar a les oficines de defensa del consumidor i en les associacions de veïns [J. Gasull, p. 5]. Ingènuament, al principi fan revisar els seus comptadors d'aigua. Segons diferents càlculs la factura de l'aigua s'havia quasi duplicat des del inici d'any, un augment d'un 40% o 50%. Segons càlculs de la CONFAVC el preu del metre cúbic arriba a 177,77 ptes/m³ (1,07 euros/m³), aquí cal afegir-hi 20,5 pessetes (0,12 euros) més les taxes de clavegueram. Si es desxifra el rebut de l'aigua, s'aprecia que un 41,2% es deu a despeses d'aigua, que el cobraven les diferents companyies, mentre que el 58,8% corresponia a diversos impostos que penjaven del rebut de l'aigua. Respecte l'any anterior l'aigua domèstica que es consumia havia pujat un 15% i els impostos més del 80%, mentre que l'increment del IPC es situava en 5,5%.

Tots aquests fets es podien intentar explicar per la sequera del 1990, el que posava de relleu era la manca de previsió de les administracions responsables per tenir un bon servei d'abastament d'aigua i les infraestructures necessàries. Aquest fet podia tenir greus conseqüències socials i econòmiques provocada per una mala política de l'aigua per part de la Generalitat de Catalunya¹ i les administracions competents en la matèria. En tot moment la política hidràulica es basa en la gestió de l'oferta, que s'entén per quanta aigua

¹ La Generalitat governada per Convergència i Unió en majoria absoluta. L'hemicicle estava compost de la següent manera: Convergència i Unió: 69 escons (51,11%), Partit Socialista de Catalunya: 42 escons (31,11%) ,Iniciativa per Catalunya: 9 escons (6,67%) , Alianza Popular: 6 escons (4,44%) , Esquerra Republicana de Catalunya: 6 escons (4,44%), Centro Democrático Social: 3 escons (2,22%)



es necessita per garantir el que la gent vol consumir d'aigua, i des dels òrgans competents se'ls hi subministra. També les empreses no volen deixar de facturar el que tenien previst tot i que es consumeixin menys litres d'aigua. L'interès dels sectors anomenats públic i els privat conflueixen. Catalunya és qui inicia un nou cicle en la política de l'aigua a l'Estat Espanyol,. Fonamenta els criteris d'una gestió de la demanda mitjançant l'increment de preus. Aquest fet fa l'aigua deixi de ser considerada com un recurs de primera necessitat, eliminant la política de preus subvencionats i passi ser una mercaderia. Alhora la innovació era desplegar una nova fiscalitat que permetés traslladar els costos cada vegada majors del cicle de l'aigua als usuaris domèstics. Per exemple el pla general d'Obres Hidràuliques de Catalunya, el 17% es recaptaria mitjançant els impostos indirectes carregant al rebuts dels abonats domèstics.[A. Ordiguer, p 238]

La perspectiva de modificar l'estructura tributària del rebut de l'aigua s'aprovaria pel Parlament de Catalunya: la llei 4/90 Ordenació de l'abastament d'Aigua a Barcelona i la llei 5/90 i la segona d'infraestructures Hidràuliques de Catalunya; també, per facilitar el procés de viabilitat del nou rebut, va entrar en vigor el decret 328/90 en el que es declarava a les companyies subministradores d'aigua agents recaptadors d'impostos.

Quadre 8.1.1

Diferències entre 1990 i 1991 en el rebut de l'aigua d'una vivenda amb un consum de 56 m3					
	Preu		Import		% de diferència
	1990	1991	1990	1991	
Quota servei (Segons vivenda)			1254	1320	5,2
Bloc 1 (fins 18 m3)	25,83	30,54	464,94	594,72	18,2
Bloc 2 (fins 30 m3)	56,82	63,56	1704,6	1906,8	11,9
Bloc 3 (restant)	56,82	85,6	454,56	684,8	50,7
Complement de tarifa de xarxa bàsica	-	9,82	0	594,92	impost nou
Tarifa canon garantia subministrament	0,098	0,108	380,05	541,21	42,4
IVA base imposable	6*	6*	255,49	333,15	30,4
Tributs locals de clavegueram	20,5	21,5	1148	1148	0,0
Eliminar residus	-	15,2	0	851,2	impost nou
Sanejament	29,23	32,29	1637,44	1813,84	10,8
Cànon arbitraris	0,0165	-	63,99	-	desapareix
Cànon infraestruct. hidràuliques					
Bloc 1	-	12,6	0	226,8	impost nou
Bloc 2 + 3	-	23,94	0	909,72	impost nou

* Percentatge sobre la suma de les quantitats anteriors

[J. Gasull, p. 5]



El resultat que deriva d'aquesta nova política tarifaria i de tributs en la factura de l'aigua poden veure-la en el quadre 8.1.1, on es compara el preus de l'any 1990 i 1991.

La nova factura de l'any 91 a totes les taxes ja existents se li ha d'afegir el Cànon per Infraestructures Hidràuliques i el complement de tarifa de la xarxa bàsica, alhora que s'incrementa notablement la taxa de sanejament (cobrats per la Generalitat) i apareix la nova taxa de garantia de subministrament i la taxa d'eliminació de residus (percebut per EMSHTR). La taxa de residus la cobraven els ajuntaments però degut al enorme percentatge d'impagats l'Entitat metropolitana de medi ambient decideix incloure-la a la factura de l'aigua encara que fos aliena al cicle de l'aigua. El 1990 segons dades de EMSHTR el deute acumulat per serveis prestats en recollida de residus als ajuntaments ascendia a 2672,9 milions de pessetes (16,06 milions d'euros). Cal afegir aquesta factura el 6% de l'IVA. [J. Gasull, p. 5].

Les empreses, en la seva reconversió a agents recaptadors d'impostos, no només aconseguiren l'aprovació per la Comissió de preus de Catalunya d'un increment del preu del consum domèstic d'aigua de quasi bé el triple del IPC sinó que també introduïren un tercer bloc, sense fer diferència del nombre d'inquilins que hi visquessin.

8.1.2. Situació geogràfica del moviment social en l'anomenada guerra de l'Aigua

El moviment del conflicte de l'aigua va afectar les següents comarques: Barcelonès, Baix Llobregat, Vallès Occidental, Bages i Garraf. Es pot establir la mitjana de participació en la guerra de l'aigua en el que és l'Àrea Metropolitana de Barcelona . ,Va ser el del 6 per cent (1997). Pel que fa el cas concret del Barcelonès els municipis amb més alt grau de participació van ser Santa Coloma de Gramenet (15%), Badalona (17%). A Barcelona la participació també va ésser molt important, però les mobilitzacions, bàsicament es van localitzar en els barris més obrers, com Sant Andreu, etc. [E. Morera, H. Perxacs, p. 14]

8.1.3. Origen de la mobilització social "guerra de l'aigua"

La guerra de l'aigua, s'inicia en les barris i municipis més humils (perifèria de Barcelona: Bellvitge i Ciutat Badia), però amb un teixit organitzatiu estable. Un grup de dones comencen a organitzar-se contra l'augment de les tarifes de l'aigua en unes economies ja de per si molt malmeses. La mobilització va tenir escassa repercussió en zones on hi havia més capacitat adquisitiva, aquest fet deixa el descobert altres qüestions de fons a nivell social i política, referents a l'aigua. El gruix dels ciutadans/es que es mobilitzen són segons paraules del vice-president de l'Associació de Veïns del barri de la Prosperitat, Albert Reico "*La gent que s'apunta a la campanya és la gent més pobre del barri (molts jubilats). A la gent que té una mica de duros li fa vergonya o no està disposada a perdre el temps amb la*



campanya. Fet que també es fa visible mirant la composició social de qui participa a les manifestacions". [E. Morera, H. Perxacs, p. 8]

Els municipis on s'inicia la reclamació social, cal recordar que tenen una forta tradició obrera, es caracteritza per ser on es van instal·lar les primeres indústries al segle XVIII. En plena dictadura franquista, la forta immigració que van rebre aquests municipis, va fer canviar la seva estructura social i aquest fort creixement no va acompanyat de les condicions necessàries per un adequat establiment de la població immigrant, fet que desenvolupessin una forta organitzacions per reclamar els seus drets i unes condicions de vida dignes per a tothom.

Degut a la multitud de llocs on es va estendre la reclamació social es fa difícil fer un estudi de la realitat social que conformava aquest moviment. Podríem dir que una de les característiques principals de classificació dels membres d'aquest col·lectius era per la poca capacitat adquisitiva o membres amb una forta consciència de justícia social.

La CONFAVC considera que en el conflicte hi participen sobretot les classes treballadores. Destaca que no s'hi troben "els piscina" (els que tenen prou diners per tenir una piscina a casa i no s'han de preocupar pel rebut de l'aigua). Dins d'aquestes classes treballadores hi tenen més pes les famílies nombroses i els jubilats. [E. Morera, H. Perxacs, p. 8]

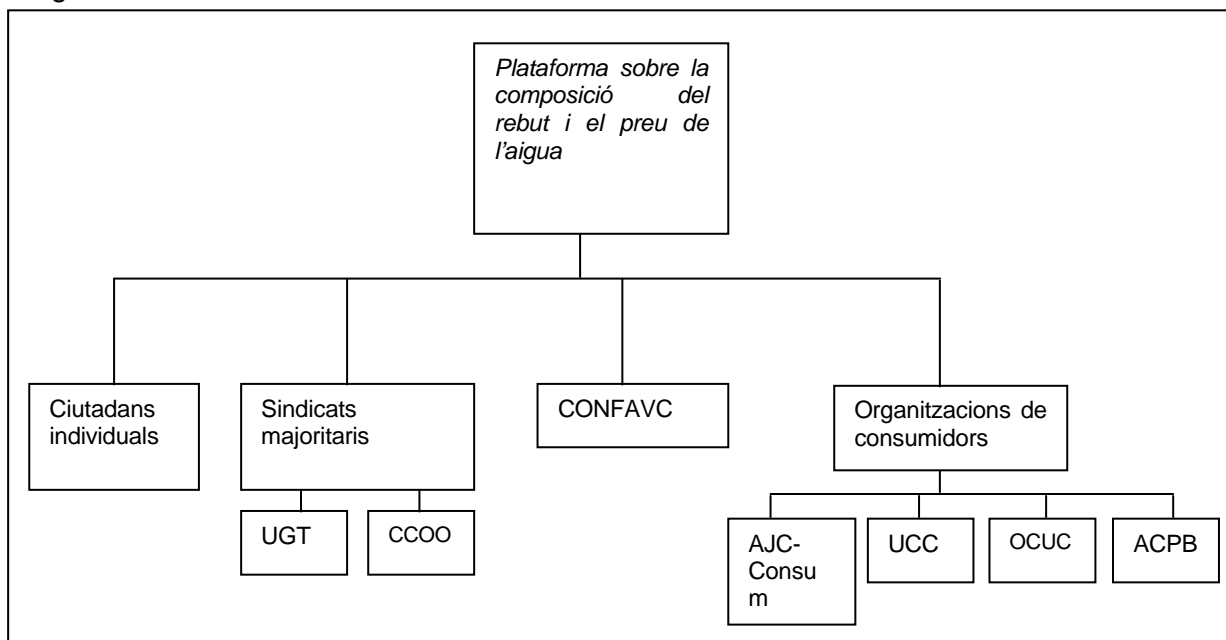
Dins l'evolució històrica del teixit social que va formar part de la guerra de l'aigua, als anys de la transició les AAVV entren en el cercle de la institucionalització de l'organització, els centres cívics passen a ser cogestionats amb l'ajuntament, forta dependència econòmica per aguantar les seves estructures, arriben a tenir una dependència del 50% de les subvencions de les administracions. Això fa que els resti independència per actuar, en la presa de decisions i sobretot reclamant/denunciant a les administracions s'ho pensin dos cops, per por a no tenir les subvenció esperada. Aquesta por es pot dir que la tenen més els quadres de les organitzacions que no pas els membres de base. [A. Ordiguer, p 238].

La multitud de municipis on hi havia mobilitzacions va fer que un principi les consignes i les reclamacions estiguessin molt desconnectades. El 15 de gener del 1992 es constitueix la *Plataforma sobre la composició del rebut i el preu de l'aigua*, que va contribuir a les mobilitzacions ciutadanes passessin a tenir un objectiu comú totes elles. La plataforma en formaven part els actors que es poden veure a la figura 8.2.1. La "Plataforma sobre la composició del rebut i el preu de l'aigua", va proposar crear una taula de negociacions on es convidava a participar a la Generalitat de Catalunya (Conselleria de Política territorial i Obres Públiques) a l'EMSHTR, a les Associacions de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis. Però la manca de voluntat negociadora de les administracions van portar l'agitació social al carrer.



[A. Ordiguer, p 248]

Figura



[Elaboració pròpia]

Després de la ruptura de les negociacions per immobilitat de l'administració i del partit en el govern de la Generalitat de Catalunya, la plataforma entra en una certa crisi, decideix fer una demostració de força fent un conjunt d'actes i mobilitzacions. Dins les organitzacions que formen part de la plataforma, el col·lectiu com CCOO, volen diluir les reclamacions ja que xoquen de ple amb altres iniciatives que tenen entre mans com la vaga general. Passat aquest moment inicial de mobilització es centra principalment contra la Generalitat que fins el moment eren els que havien tingut un menor cost polític tot i ser els principals responsables de la situació. Després d'aquestes mobilitzacions torna el període de negociacions amb les administracions, a principis de Juliol del 1994 hi ha un principi d'acord amb la Generalitat, que s'enredereix la seva firma fins el setembre que finalment no es signa ja que els líders veïnals no ho accepten el document ja que només és una declaració d'intencions no conté cap compromís. La Generalitat exigia que es desmobilitzes la campanya. A l'avantprojecte de Llei d'Aigua els nega la representació de la CONFAVC al Consell Català de l'Aigua.

Aquesta plataforma va rebre moltes pressions internes i externes, per tal de controlar i liderar el moviment, amb ingerències dels partits polítics. Alhora hi havia la voluntat de tancar la mobilització social el més aviat possible. Aquest fet fa que algunes reivindicacions dels portaveus de certes entitats que participen a la plataforma no tinguin una connexió social amb les seves bases, i per tant perdin la seva capacitat d'interlocució, i per aquest i altres motius la plataforma s'acaba fragmentant. La representativitat i interlocució del



moviment recau en la CONFAVC i de les aproximades 560 associacions hi participen unes 180 [E. Morera, H. Perxacs, p. 8]. Les AAVV tenen un pes molt fort perquè s'iniciï la reclamació social, doncs havien tingut molt pes polític en temps passats, doncs que foren els interlocutors per les administracions. Aquest lluita s'utilitza en gran part per les federacions o confederacions de veïns per tornar a tenir el prestigi i la legitimitat social, com a interlocutor vàlid amb l'administració, en definitiva recuperar l'espai perdut de representativitat social que ells consideraven que els hi corresponia. S'ha de tenir en compte que en la transició democràtica les AAVV eren un dels interlocutors socials de gran importància. Quan arriba la democràcia, molts dels seus líders passen a desenvolupar càrrecs institucionals, amb el conseqüent desprestigi del moviment i la desestructuració dels quadres polítics de les AAVV.

8.2. Reclamacions de la mobilització social

Des de la FAVB, en la seva publicació La Veu del Carrer número 3 declaren tres motius pel quals s'arriba a la situació de partida del l'any 1991:

1. Augments considerables dels cànonns existents i conceptes impositius nous, com són el complement de tarifa per xarxa bàsica, calculat sobre els consums a 9,82 ptes/m³ (0,05 euros/m³), i el cànon de garantia d'abastament, calculat també sobre el consum, a diferents preus segons els blocs (a 12,60 ptes/ m³) el primer bloc de consum i a 23,40 ptes/ m³ 0,14 euros/m³ els altres). Es a dir que, al preu de consum, ja prou alt, cal afegir-hi aquests costos.

2. La introducció d'un tercer bloc de consum, a partir dels 48 m³ per trimestre, quantitat fàcilment superable per una família nombrosa, que paguem al preu de luxe de 85,60 ptes/m³ (0,51 euros/m³) D'aquesta manera, la necessitat d'estalviar aigua, que és l'excusa per posar aquest 3r bloc a preus de luxe, permet a l'empresa mantenir un nivell alt de facturació i uns elevats beneficis globals,

3. Per si fos poc, alguns ajuntaments han trobat la gallina dels ous d'or en fer passar també per aquest rebut els tributs locals de clavegueram i d'eliminació dels residus sòlids, calculats també segons el consum d'aigua, a 20,50 ptes/m³ (0,12euros/m³) el primer i a 15,20 ptes/m³ (0,09euros/m³) a segon, en el cas del municipi de Barcelona (que vol dir 35,70 pte/m³ (0,21 euros/m³)de consum d'aigua com a impost local).

La plataforma va establir els punts bàsics de les seves reclamacions i propostes, en document anomenat:



“PUNTS REIVINDICATIUS SOBRE LA COMPOSICIÓ DEL REBUT I EL PREU DE L’AIGUA.

Els punts sobre els quals exigim solucions per part de les diferents Administracions Públiques implicades (Govern de la Generalitat, Entitat Metropolitana i Municipis) i del Parlament de Catalunya com a organisme que ostenta la potestat legislativa en totes aquelles competències que li són atribuïdes per la Constitució i l’Estatut d’Autonomia, són:

- Simplificació i racionalització de tota la legislació que competeix al Parlament de Catalunya i que té relació amb el cicle de l’aigua.*
- Finançament de les inversions i infraestructures des dels Pressupostos Generals de la Generalitat, el que comporta la desaparició de l’esmentat rebut del Cànon d’Infraestructures Hidràulica, Quota Tarifa Xarxa Bàsica i Tarifa Complementària de Garantia i Subministrament.*
- Congelació per a la resta de la legislatura de la Tarifa de Sanejament, pel que fa al consum domèstic. Reconsideració dels barems d’aplicació sobre la base futura d’una disminució de la tarifa pel que fa al consum domèstic i un augment pel consum amb càrrega contaminant. Eliminació de l’actual límit de facturació fixa 18 m3 .*
- Unificació de criteris pel que fa als diferents límits de consum per blocs, pel que proposem establir un primer bloc que consisteixi en un mínim fix necessari persona /mes i un segon bloc pel que sobrepassi.*
- Unificació arreu de Catalunya de la Quota de Servei.*
- Elaboració d’un Reglament Marc d’Abastament d’aigua per a tot Catalunya en base a un compromís polític de les organitzacions municipalistes (Federació de Municipis de Catalunya i Associació Catalana de Municipis).*
- Eliminació dels rebuts de tots aquells conceptes que no tinguin res a veure amb el consum de l’aigua (escombraries, eliminació de residus sòlids urbans, etc.)*
- Negociació de la política de preus de l’aigua.*
- Discussió i anàlisi amb els interlocutors socials del Contracte Programa amb la companyia subministradora d’aigües a Barcelona i Àrea Metropolitana.*
- Augment de la taxa d’Eliminació de Residus Sòlids Urbans, en base a l’IPC, per la resta de la legislatura.*
- Explicació pública de l’ús que es fa dels imports recaptats pel Govern de la Generalitat en concepte de sanejament i obres hidràuliques.*



- *Compromís per part de la Generalitat que a Catalunya no s'intentarà cobrar als usuaris cap altre cànon ni taxa com a conseqüència del Pla Hidrològic Nacional o de qualsevol iniciativa similar per part del Govern de l'Estat*

[E. Morera, H. Perxacs, p. 8]

Aquestes són les reclamacions consensuades en el si de la plataforma, que es mantingueren al llarg de la llarga mobilització.

8.3. Motius de la guerra de l'aigua

S'intenta explicar possibles motius del conflicte de la "Guerra de l'Aigua" que es pot veure des de dos punts de vista:

EXPLÍCIT: Es pot considerar un conflicte amb l'administració pública (Estat contra grup/grup contra Estat). Els ciutadans es queixen perquè consideren que la gestió de l'Administració en els preus de l'aigua no és l'adequada. Cal un canvi en la legislació que només es pot aconseguir actuant contra l'administració pública. [E. Morera, H. Perxacs, p. 9]

IMPLÍCIT: Conflicte grup contra grup. La Guerra de l'Aigua també porta implícita una reivindicació contra les diferències del preu final de l'aigua entre:

- Diferents sectors dins de la mateixa ciutadania: famílies riques, pobres, nombroses, jubilats, persones que viuen soles.
- Diferents sectors econòmics: agricultura, indústria, usos lúdics on s'utilitza molta aigua.[E. Morera, H. Perxacs, p. 9]

Aquest conflicte l'analitzem en el seu entorn polític, es podrà veure que es considera un conflicte implícit. Queda ben clar en les paraules d'Alfredo Vela a la revista Veïns de la CONFAVC, de maig de 1998.

" Si a tot això li afegim la notícia apareguda en la premsa que el Govern ha perdonat als camps de golf part del deute del consum d'aigua, en concret cobrarà només la sisena part del deute dels últims sis anys i que els permetrà fer la seva pròpia autoliquidació. Sí, "als camps de Golf", recintes que consumeixen més aigua, per esport, que moltes poblacions, per a ús domèstic, recintes utilitzats per a la pràctica d'un esport elitista, en la qual les capes populars només entren per cuidar les instal·lacions o portar els pals, amb què d'altres juguen. Insisteixo si tot això és així i molt em temo que ho és, la campanya té cada dia més raó de ser, i



cada dia més seguidors, la nostra militància creix estem per sobre de 80.000 famílies i novament ens hem de moure i deixar sentir nostra veu en al carrer....¹".

[E. Morera, H. Perxacs, p. 9]

El veritable motor de la "guerra de l'aigua", fou l'amplia mobilització ciutadana que es va donar i que segurament no hauria estat possible assolir sense la pressió que es va aconseguir sobre el govern. El text següent expressa resumidament el paper destacat de les capes socials liderant el conflicte i la influència que exerceixen a nivell polític:

"Els partits tenen la impressió de què l'arremesa veïnal contra les taxa al rebut de l'aigua expressa un descontentament social profund, que nia a les llars més pobres dels suburbis de la metròpoli barcelonina. Però no escapen a la temptació de polititzar la protesta i d'atribuir als seus adversaris el foment d'aquestes mobilitzacions. Els socialistes veuen la llarga mà del Conseller de Benestar Social, Antoni Comas, després d'aquest moviment. Convergència i Unió (CiU) destaca que Iniciativa per Catalunya recolza els veïns.² "

[E. Morera, H. Perxacs, p. 10]

8.4. La proposta de la NCA per la recaptació d'impostos de l'aigua

El moviment pel NCA feu aportacions i propostes d'alternatives següents pel que fa a la recaptació d'impostos de l'aigua:

"Cal establir tarifes i cànon realment progressius segons el nombre d'usuaris i es tracta de vendre serveis eficients d'aigua, tant siguin públics o privats. Ja que les empreses encarregades de subministrar aigua ho fan per una multitud d'usos i els seus usuaris paguen per tenir un servei eficient. Les tarifes quasi be són tot impostos fixos

¹ Traducció de l'autor

² Traducció de l'autor.



independentment del consum d'aigua, per tant l'estalvi d'aigua no es veu repercutit en el rebut de l'aigua. Es ve d'una tradició que les tarifes de l'aigua penalitzaven l'estalvi d'aigua i privilegiaven els que malgastaven l'aigua. Partint de la base que els usuaris volen serveis i les empreses subministradores recuperar les inversions, si canvien les regles del joc amb un sistema tarifari que penalitzi el malgastar aigua, garantirà el un servei de qualitat i mantenir el ingressos de les empreses, que facin les inversions necessàries (que democràticament l'organisme regulador) les inversions realitzades (decidides democràticament).

Per al medi ambient això suposa evitar noves demandes pressionin sobre els sistemes naturals. Si l'aigua estalviada arriba a ser superior a les noves demandes, també pot ajudar a reduir la pressió absoluta sobre el recurs natural en benefici de les funcions ecosistèmiques de l'aigua. En definitiva al política de gestió de la demanda tendeix a contenir primer, i a reduir després l'activitat de captació, canalització i potabilització de l'aigua per al subministrament. Ambdues opcions requereixen inversions en infraestructures, però d'una manera molt diferent: obres faraòniques en la política de l'oferta, i una disseminació de sistemes a petita escala en la política alternativa orientada a planificar des de la demanda."

[E. Tello, p.93]

8.5. Apoderament dels participants de la mobilització "guerra de l'aigua"

El procés de formació i sensibilització dels ciutadans/es que va participar en la mobilització de la "guerra de l'aigua" va comptar amb les publicacions de les AAVV, alhora varen crear un grup per treballar el temes relacionats amb l'aigua.

Els nombrosos articles que es varen escriure se'ls explicava la situació, es difonien les propostes, al ser l'estructura una massa estructurada feia que la informació no arribessin a les bases del moviment. Tot aquest procés d'aprenentatge dels participants en la mobilització, es creu que ha estat molt desigual, entre els objectors dels impostos, els participants o líders veïnals que participaven en les reunions, i entre els que portaven les grans reunions de la mobilització.

Si agafem com a definició de referència proposada en el punt 4.5

"S'entendrà per apoderament tecnològic un a procés pel qual un conjunt de persones en que formen part de grups que se senten exclosos o que senzillament no troben la via per expressar la seva opinió en un tema tecnològic que els afecta directament." Aquest



moviment ha confluït i ha contribuït a fer més consistent el concepte de la NCA, i teixir una manera diferent de gestionar l'aigua i d'enfocar les polítiques hídriques.

El moviment social de la “guerra de l'aigua” ha assolit un grau d'apoderament molt alt en el tres àrees proposades.

- a) *Presença de consciència* sobre la seva subordinació i l'augment de confiança en sí mateixes (“poder propi”).

El moviment neix amb una base molt forta, però acaba introduint-se en estructures formals d'organització i fa que sigui més difícil la frescura que la gent necessita per veure que parlant amb tothom del moviment escollir una o altre direcció.

- b) *Organització autònoma*, per decidir sobre les seves vides i sobre el desenvolupament que desitgen (“poder amb”).

Ha estat un moviment que ha rebut moltes pressions dels partits polítics, que ha intentat no perdre l'autonomia, però s'ha vist dificultat ja que alguns membres rellevants formaven part de partits polítics.

- c) *Mobilització* per identificar el seus interessos i transformar les relacions, estructures i institucions que es limiten y que perpetuen la seva subordinació (“poder per”).

Tenien un forta capacitat de mobilització social, que segons el moment va ser més alta o baixa però es pot dir que la capacitat de mobilització social va ser molt forta fins els últims dies i aquesta era una de les fortaleces del moviment social.

Per dur a terme un procés d'apoderament tecnològic, es necessari comptar amb una sèrie tenir recursos:

- 1) **Recursos materials:** físics, humans o financers (aigua, terra, màquines, el treball i els diners)

Les dinàmiques dels moviments socials i la “guerra del l'aigua” no n'ha estat un excepció, la il·lusió i els sentiments de que com a ciutadans es té la responsabilitat de lluitar i moure's per un futur digne. Tenien una estructura molt ben organitzada per tal de recolzar als objectors dels impostos de l'aigua. Per dur a terme aquesta mobilització es va comptar amb les locals de les diferents organitzacions que hi participaven principalment les AAVV.

- 2) **Recursos intel·lectuals:** coneixements, informació, idees.

S'aconsegueix una participació del sector acadèmic cap a les etapes finals de la mobilització social.

- 3) **Ideologia:** facilitats per generar propagar, sostenir i institucionalitzar creences, valors, actituds i comportaments.



Aquest punt és dels més difícils d'aconseguir, es podria dir que la campanya en aquell moment no va tenir un resultat bons. No obstant, a dia d'avui amb la darrera modificació del cànon de l'aigua s'han incorporat algunes reivindicacions d'aquella mobilització. Per tant s'ha vist que algunes d'aquelles reclamacions s'han acabat per institucionalitzar.

8.6. Evolució cronològica de la mobilització ciutadana sorgida arran de l'augment del rebut de l'aigua

La guerra de l'aigua no ha estat un procés curt ni senzill, per aclarir tot aquest procés a la taula 8.6.1, es pot veure l'evolució cronològica del mobilització social i els fets polítics més rellevants a la reclamació social d'aquell període.

Taula 8.6.1

L'anomenada "Guerra de l'aigua"		Fets polítics
SGAB puja el 1979, després de 3 anys de congelació de preus, un 31,9% el preu de l'aigua.		CiU governa la Generalitat de Catalunya amb majoria absoluta
El 1980 SGAB intenta pujar els preus un 23,7% més però els ajuntaments hi impugnaren la pujada i presentaren un querrela criminal contra SGAR per cobrar 213 milions de pessetes més de lo estipulat.		
La gestió de l'aigua es va privatitzant durant la dècada dels 90.		
1991	maig	Eleccions Municipals (26/05/91)
	juny	Un grup de dones de Bellvitge i Ciutat Badia, s'organitzen per la gran pujada de la tarifa de l'aigua.
	juliol	S'inicia l'organització socials del moviment a partir de difondre que estava passant. Rubí s'afegeix a la reclamació.
	setembre	Al finals de més, Bellvitge decideix deixar de pagar el rebut de l'aigua. Poc després s'hi afegeix Ciutat Badia.
	octubre	La CONFAVC comença a tractar el abusos en l'aigua i es disposa a llençar una campanya de sensibilització.
	desembre	Diputada Socialista defineix l'increment del rebut de l'aigua como una Poll Tax (Publicat a La Vanguardia 5/12/91) Poll Tax reforma de Margareth Tacher on els contribuents pagarien el mateix sense tenir en compte les seves rendes.



1992	gener	Constitució de la "Plataforma sobre la composició del rebut i el preu de l'aigua".	Presentació de l'avantprojecte del Pla Hidrològic Nacional del PSOE (conegut com Pla Borrell), que preveu 270 nous embassaments i 9 grans transvasaments des de les conques atlàntiques i de l'Ebre cap al litoral mediterrani, Mobilitzacions en contra i coordinades a totes les zones afectades: presentació simultània de milers de sol·licituds.
		Ciudadans de Sabadell es neguen a pagar el impostos del rebut de l'aigua.	
	febrer	Es demana la mediació del Síndic de Greuges i el Conseller de Medi Ambient ho rebutja.	
	abril	VII Assemblea d'Associacions de Veïns de Catalunya, es dona per acabada la campanya de recollida de firmes, més 75.000.	
	maig	La Plataforma decideix recolzar els barris que fa temps que no paguen.	
	juny	La negativa a paga el impostos de l'aigua si afegeixen barris de Reus, Tarragona.	
	juliol		Realització del Jocs Olímpics de Barcelona
	agost		Majoria absoluta de CiU a les eleccions a la Generalitat de Catalunya (70 escons).(15/03/92)
	setembre	Es generalitza la consigna generalitzada de no pagar els impostos de l'aigua.	
		Es duen a terme les primeres manifestacions massives.	
	octubre	Entre 10.000 i 15.000 comptadors es neguen a pagar els impostos associats a la factura de l'aigua.	
		Badalona hi ha 7.000 abonats que deixen de pagar el s impostos de l'aigua.	
		Primera Manifestació a Badalona entre 3.000 i 5.000 participants, i s'ocupen cinc locals de la Generalitat.	
	desembre	L'Hospitalet es realitza manifestació concentració davant l'ajuntament de 4.000 manifestants.	
		Barcelona concentració de 4.000 manifestants sota el lema "Aigua si, impostos no".	
Concentració davant el Parlament de Catalunya, ja que s'aproven el pressupostos (17/12/92)			
La Plataforma veu aprop el final de la mobilització però no el volen precipitar, la valoren com a mobilització de llarga durada.			
1993	febrer	Assemblea de la Plataforma on s'aprova 12 punts i un pla de mobilització.	



		Es demana a la Generalitat que el Pla Hidrològic Nacional no repercuteixi als usuaris amb el cobrament de més cànon i taxes.	
		Es demana que les empreses subministradores acceptin el pagament del rebut sense el càrrec del impost, cosa que no accedeixen per pressions de les administracions.	
	març	Manifestació a Barcelona amb 3.000 manifestants	
	abril	Manifestacions o concentració davant la companyia d'aigua de l'Hospitalet. (27/04/93)	
		El Síndic de Greuges accepta la mediació.	
	maig	27.000 comptadors es neguen a pagar els impostos associats a la factura de l'aigua.	
		Manifestacions o concentració davant la companyia d'aigua de Badalona. (05/05/93)	
	juny	La mediació del Síndic de Greuges no serveix per desencallar la negociació.	Victòria del PSOE a les eleccions Generals per majoria simple, pactarà amb CIU.(6/06/96)
	octubre	La Confavc decideix crear el seu propi secretariat de l'aigua, per vetllar per la plena autonomia de les associacions de veïns.	
		Les relacions entre els membres de la plataforma passa per un cert moment de crisi.	
	novembre	La Plataforma dona per esgotades les negociacions, valorant positivament el Síndic i de insuficients les propostes de les Administracions.	La administració exigia desconvocar de la campanya per ignorar els acords assolits en la ronda de negociacions.
		Tall de la N-II davant la seu de SGAB a Badalona, participen entre 2.000 i 6.000 manifestants.	
		Es realitzen tancades en edificis de l'Entitat Metropolitana de Barcelona, en diversos ajuntaments.	
1994	gener	60.000 comptadors es neguen a pagar els impostos associats a la factura de l'aigua.	
		Concentració davant l'edifici de SGAB per la protesta contra els talls de subministrament.	
	febrer	Manifestació convocada per AAVV en la que assisteixen entre 10.000 i 30.000 manifestants	Les empreses accepten cobrar la part del rebut corresponent al consum d'aigua.
			L'administració acudeix ràpidament a la reconstrucció del Liceu
abril		Les empreses es retracten del cobrament de l'aigua notificant que estan a l'espera de la postura de les administracions.	



	juny	S'anul·la la manifestació convocada el dia abans de les eleccions europees.	Es perfila un principi d'acord sobretot amb la Generalitat, que es posposa per reticències de la CONFAVC fins el setembre.
		Es realitzen manifestacions descentralitzades a l'Hospitalet (davant de SGAB, Gavà, Castelldefels i Viladecans.	
	setembre	Els líders veïnals no firmen la pau de l'aigua.	
		Es trenca la Plataforma i el lideratge passa a ser exclusiu de les associacions de veïns.	
		Convoquen una manifestació pel 23 d'octubre	
	octubre	Manifestació convocada per CONFAVC hi assisteixen entre 17.000 i 30.000 manifestants. Fet que demostra que la guerra de l'aigua està encara ben viva.	La Generalitat forçant, atemorir als insubmisos que anunciant que la moratòria s'acabarà a finals d'any i que els impostos impagats es cobraran per la via executiva a finals d'any.
		S'arriba a l'acord definitiu amb les empreses d'aigua, que aquestes acceptaran el pagaments endarrerits per consum d'aigua.	
desembre		El president de la Generalitat convoca a representants veïnals i delega al conseller Coma, de Benestar Social la negociació.	
1995	maig	Manifestació a Barcelona amb 10.000 manifestants.	Eleccions Municipals (28/05/95)
			Ruptura de les negociacions amb la Generalitat
	octubre		S'està apunt de formalitzar un acord entre la Generalitat i CONFAVC, però no es signa.
	novembre	Gran manifestació a Barcelona, sense permís, recorre el carrers de Barcelona entre 8.000 i 20.000 manifestants.	Eleccions Generalitat de Catalunya, CiU (60 escons) perd la majoria absoluta (66 escons) i pacte amb el PP (17 escons) (19/11/95)
Assemblea veïnal arriba a l'acord de tornar emprendre les negociacions amb la Generalitat.			
1996	gener		Postergació sine die del pla hidrològic nacional del PSOE.
	abril	La guerra de l'aigua entre en un carreró sense sortida.	
	maig	70.000 comptadors es neguen a pagar els impostos associats a la factura de l'aigua.	Victòria del PP al Congrés dels Diputats de l'estat espanyol 159 diputats, majoria simple. Governarà amb el suport de CiU i PNV (03/03/96)
		Es tornen a emprendre les reunions veïnals dedicades a l'aigua.	
	Com a mesura de força centren esforços en augmentar el número de insubmisos en els impostos que hi ha a la factura de l'aigua.		



	octubre	Mítin al Palau d'Esports, com a assemblea informativa, hi assisteixen entre 8.000 i 10.000 persones. Es reclama el preu social de l'aigua.	
		S'anuncia la necessària radicalització de la guerra de l'aigua.	
	novembre	S'inicien talls de circulació que convoquen entre 9.000 i 10.000 persones en cada tall.	La Generalitat per impedir tensió innecessària del talls de tràfic, reitera per carta, la seva voluntat de diàleg.
			S'inicia altre vegada negociació tèbia a finals de novembre.
	desembre		Hisenda reclama a la CONFAVC 10,6 milions de pessetes (60.000 euros), pels interessos generats pels dipòsits d'impagats.
			Govern civil els multa amb 4,8 milions de pessetes (30.000 euros) pels talls de trànsit.
		La Generalitat incomplint compromisos anteriors envia "felicitarions de nadal" en les que notifica a 5.000 famílies que de no liquidar el impostos impagats urgentment, seran recarregats amb un 20%.	
1997	gener	El cansament acumulat en el si del moviment fa que sorgeixin discrepàncies i por a que se'ls hi "podreixi a les mans" tota la mobilització	
	febrer	Concentracions davant el Parlament, Delegació d'Hisenda, Govern Civil o el Departament de política territorial de la Generalitat.	
	abril	Concentració-assemblea de la CONFAVC rebutgen l'avantprojecte de la Llei d'Aigua, però mantenen la voluntat negociadora.	
		Carta al Conseller de Medi Ambient en la que consideren imprescindible reempendre la negociació.	
		Concentració i encadenament a les portes del departament de Política Territorial, es demana la dimissió del seu Conseller, Artur Mas.	
setembre	Hi ha un cansament manifest en el si del moviment. Malgrat això hi ha un degoteig constant que insubmisos que es sumen a la lluita		
1998	abril	Es visualitza un nou procés negociador	La Generalitat de Catalunya, acorda amb el camps de Golf que només pagaran 1/6 dels deutes pendents des de 1991 al 1996 pel cànon d'infraestructures hidràuliques.



			La Generalitat de Catalunya mentre tramitava un centenar d'avisos d'embarg a particulars per no pagar el rebut eximia a institucions com el Futbol Club Barcelona i al Patronat de la Muntanya de Montserrat estaven eximides de pagar el cànon d'infraestructures hidràuliques.
	juny	80.000-85.000 comptadors es neguen a pagar els impostos associats a la factura de l'aigua.	
	setembre	El col·lectiu valora molt negativament, per ser un avant projecte marcadament mercantil. No recull cap reivindicació del moviment veïnal.	
		El moviment veïnal decideix que cal tornar a sortir al carrer.	
	novembre	Manifestació sota el lema "aigua si, abusos no", va congrega entre 35.000 i 50.000 manifestants, la més multitudinària de la guerra de l'aigua.	
	desembre		CiU presenta una esmena als pressupostos generals de l'estat un IVA molt reduït en l'abastament d'aigua.
			A través de la Llei d'acompanyament dels pressupostos de la Generalitat (Llei 25/98 del 31 de desembre) es crea la Agència Catalana de l'Aigua, on es reconeix a més del representants dels usuaris en els òrgans deliberatius.
			S'aprova l'aplaçament del pagament del deute pels impostos impagats i sense interessos pel retard.
1999	maig		Firma del "Manifest de compromís" per part de la Generalitat i els veïns. La guerra de l'aigua queda suspesa durant 9 mesos per un acord de no agressió.
			La Entitat Metropolitana firma igualment un compromís d'intencions on segregaria el TAGREM del rebut de l'aigua.
	juny	Impostos impagats arribaren a ser 7.500 milions de pessetes (45,1 milions d'euros)	Eleccions Municipals (13/06/99)
	juliol		El Parlament aprova la Llei i d'ordenació, gestió i tributació de l'aigua 6/1999.
	octubre		Eleccions a la Generalitat de Catalunya, victòria del CiU amb majoria simple, pactarà amb el PP. (27/10/99)
	desembre		El TAGREM no sols s'ha anul·lat de la factura sinó que s'ha augmentat un 40%. Problemes administratius obliguen a posposar la nova factura, almenys, fins el segons trimestres del 2000.



2000	gener	Es publica en el full veïnal " estant d'acord amb el preu de l'aigua de la factura, només pagarem els impostos quan hi hagi un acord en els impostos anteriors"	
	febrer	Assemblea de la CONFAVC on assisteixen 128 representants i es 102 associacions de veïns voten a favor de la proposta, 17 en contra i 6 abstencions.	
		Reivindicacions de reduir la quota de servei no s'havia reduït sinó incrementat un 9% respecte el 1999 i un 35% respecte el 1990. El Tagrem no havia desaparegut del rebut de l'aigua i l'IVA que s'aplicava encara era del 7%.	
	abril	Algunes AAVV intenten donar marxa a l'acord que consideren inacceptable.	
	maig		Eleccions generals victòria del PP amb majoria absoluta 183 diputats (12/03/00)
	juny	Assemblea del 29 de juny, va ser crispada, entre defensors de l'acord i els que el rebutgen. Arriben a l'acord que mínims que diu "estem d'acord amb la factura tal i com s'aplicarà el pròxim dia 1 de juliol." Es convoca l'assemblea del 19 de juliol "per donar les instruccions oportunes per l'inici del pagament de les noves factures"	
	setembre	S'acorda després d'una llarga debat iniciar el pagament de la nova factura.	Publicació de l'avantprojecte de llei de Programa Hidrològic Nacional (5/9/00)
	novembre		Polèmiques declaracions sobre l'aprovació del PHN per part del ministre d'agricultura
	desembre	El 14 de desembre es pot donar per acabada la guerra de l'aigua.	

8.7. Conclusions parcials

- Forta ingerència de partits polítics en el moviment social.
- La llarga durada del conflicte molt difícil de mantenir l'atenció social.
- Les empreses de comunicació silencien la mobilització social.
- Fort control per part del quadres de les organitzacions, en la presa de decisions.
- Temàtica complexa i específica que requeria una forta formació dificulta apoderar als membres del moviment social i a la ciutadania en general.



9. La confluència en la Nova Cultura de l'Aigua

L'origen de ambdós moviments socials va ser molt diferent però alhora de proposar alternatives, conflueixen en la NCA. Com no havia de ser d'altre manera l'enfocament per la NCA dóna una visió molt àmplia de com adoptar les noves polítiques d'aigua, ja que és capaç d'englobar-les i donar nous enfocaments en la gestió de l'aigua d'ambdues mobilitzacions.

La vertebració i l'articulació més formal d'aquest discurs comença formalment amb els Congressos Ibèrics per una Nova Cultura de l'Aigua l'any 1998, tot i que ja s'ha comentat que aquest concepte sorgeix dels moviments socials, que realitzen una sèrie de debats i trobades per aprofundir en el concepte NCA a nivell Internacional, veure el quadre 9.1.

Quadre 9.1

Saragossa, setembre de 1998	I Congrés Ibèric per Una Nova Cultura de l'Aigua
Oporto, novembre de 2000	II Congrés Ibèric per Una Nova Cultura de l'Aigua
Barcelona, febrer 2001	I Jornades Catalanes per una Nova Cultura de l'Aigua
Barcelona, març de 2002	II Jornades Catalanes per una Nova Cultura de l'Aigua
Sevilla, novembre 2002	III Congrés Ibèric per Una Nova Cultura de l'Aigua
Barcelona, Abril 2003	III Jornades per una Nova Cultura de l'Aigua
Tortosa, Desembre 2004	IV Congrés Ibèric per Una Nova Cultura de l'Aigua
Madrid, febrer 2005	Declaració Europea per la Nova Cultura de l'Aigua
Barcelona, octubre 2006	IV Jornades per una Nova Cultura de l'Aigua
Fortaleza (Brasil), Desembre 2006	Encuentro por Nueva Cultura del Agua en América Latina

Un dels documents de referència i de marcat caire tècnic i polític de NCA, és la declaració europea, d'una declaració de més de 30 fulls en destaquem el resum següent:

“El fet que més de 1.100 milions de persones no tinguin garantit l'accés a l'aigua potable i que més de 2.400 milions no tinguin serveis bàsics de sanejament, mentre la salut dels



ecosistemes aquàtics del planeta estan a punt de fer fallida, ha estat el detonador de creixents conflictes socials i polítics al món. Aconseguir sostenibilitat, igualtat i governabilitat democràtica en la gestió de l'aigua és un dels grans reptes de la comunitat internacional el segle XXI, que s'ha d'involucrar la comunitat científica des d'un esforç de caràcter interdisciplinari.

Per assumir aquest repte es precisen canvis radicals en les nostres escales de valors, en la nostra concepció de la naturalesa, en els nostres principis ètics, i en els nostres estils de vida; és a dir, existeix la necessitat d'un canvi cultural que es reconeix com la Nova Cultura de l'Aigua. Una Nova Cultura que ha d'assumir una visió holística i reconèixer les múltiples dimensions de valors ètics, mediambientals, socials, econòmics, polítics, i emocionals integrats als ecosistemes aquàtics. Prenent com a base el principi universal del respecte a la vida, els rius, els llacs, les fonts, a les zones humides i els aqüífers han de ser considerats com a Patrimoni de la Biosfera i han de ser gestionats per les comunitats i les institucions públiques per garantir una gestió equitativa i sostenible.

El segle XX, el principi de domini de la naturalesa ha portat a enfocaments productivistes en la gestió de l'aigua. Les estratègies predominants d'oferta, basades en grans obres hidràuliques sota subvenció pública, ens han acostat a un ús irreflexiu dels recursos, mentre que la visió individualista en la gestió de les aigües subterrànies ens ha portat a una falta de racionalitat col·lectiva. Aquests enfocaments productivistes han entrat en crisi a causa de:

- *La fallida del cicle de l'aigua i la degradació dels sistemes aquàtics com a resultat de les grans infraestructures hidràuliques, la derivació de cabals, la contaminació de l'aigua, i la dessecació de les zones humides;*
- *L'exploració excessiva i la degradació dels aqüífers subterranis;*
- *L'empitjorament de la qualitat de l'aigua (especialment per contaminació difusa) amb un impacte devastador en la salut pública, particularment en els països en desenvolupament i les comunitats pobres del món;*
- *Conflictes socials derivats de la falta d'accés a aigües salubres i serveis bàsics de sanejament, així com al desplaçament massiu de poblacions per grans obres hidràuliques;*
- *Problemes d'ineficiència i irracionalitat econòmica derivats de les estratègies d'oferta*



- *Una crisi de governabilitat deguda a:*
 - *la falta de consens en relació amb els principis i a valors ètics en què s'ha de basar el disseny i implementació de les polítiques d'aigües.*
 - *la indefensió ciutadana per debilitat dels sistemes democràtics referent a la participació ciutadana tant en el disseny, com en el desenvolupament i seguiment d'aquestes polítiques.*

D'altra banda, els processos de canvi climàtic en curs incrementen els riscos i amenaces relacionats amb l'aigua, el que exigeix aplicar de forma rigorosa el Principi de Precaució. En aquest context, s'han de prioritzar estratègies alternatives a les solucions tradicionals d'enginyeria a gran escala, recuperant el bon estat ecològic dels sistemes aquàtics com basi d'aquestes estratègies.”

[Declaració Europea per la Nova Cultura de l'Aigua, 2005]

9.1. Les empreses de comunicació

En aquest punt es parla d'empreses de comunicació, no de mitjans de comunicació. S'utilitza aquest terme perquè els mitjans de comunicació, televisió, diaris, radio, etc. són controlats per grans capitals financers i no tenen independència informativa, estan al servei d'unes finalitats financeres.

El paper de les empreses de comunicació de que treballen al servei d'interessos econòmics queda clar una vegada més: Exemple:, de la manifestació del 22 de novembre del 98 per la guerra de l'aigua, el diari El Mundo publica “los vecinos estan acostumbrados a pagar sólo el 50 por ciento del recibo del agua lo cual crea hábito”.

Les empreses de comunicació estan formades per uns consells d'administració, que representen en molts casos l'accionariat, que respon a interessos en diferents sectors. En el cas de la premsa escrita, prop del 60% dels ingressos són publicitat, els contractes de publicitat no se sap quines clàusules tenen en relació a la llibertat d'informació respecte el principals anunciants.

Davant d'aquesta situació en el moviment NCA va realitzar el seu propi butlletí anomenat Lo riu, de gran utilitat per anar difonent articles de sensibilització perquè la població tingués més anàlisis de reflexió.



9.2. La perspectiva de gènere i el paper de les dones en aquest moviments socials cívics

L'experiència i percepció que es té de la naturalesa i del medi ambient és necessàriament diferent entre homes i dones, entre diferents classes socials, cultures, ètnies, edats, etc. Ja que cadascun d'aquests elements determina unes responsabilitats i uns usos de medi diferent [Rocheleau et al., 1996; Momsen, 1999].

A les mobilitzacions que giren al voltant de les necessitats bàsiques de les comunitats – com per exemple moviments veïnals, comunitaris i, de vegades també ecologistes-, la participació de les dones és més notòria i intensa. [E. Alfama, N. Miró, p.156]

És molt significatiu en el cas de les dones, que l'activisme emergeixi en connexió amb els seus rols socials, particularment en la seva responsabilitat en la defensa de l'entorn, i sovint per raons de supervivència i de benestar de la comunitat. [E. Alfama, N. Miró, p.156]

- En el cas de NCA, moltes dones han sortit al carrer com a extensió del seu rol de defensores i cuidadores de la família. Assumint el rol de guardianes de la continuïtat del paisatge i del medi rural per les futures generacions. Conceben la defensa del territori com una extensió de la defensa de la família i enten que forma part de les seves "responsabilitats", la seva participació activa no entra en contradicció amb els seus rols de gènere. Això fa que moltes dones poc ideologitzades s'impliquen fins a les últimes conseqüències amb un grau de dedicació més que notable.[E. Alfama, N. Miró, p.156] Aquesta forta participació fa que assoleixin un nivell d'apoderament important i siguin una molt bona font de transmissió de les reivindicacions del moviment, per al seu paper de "cuidadores".
- La guerra de l'aigua es va iniciar perquè un grup de dones varen posar al crit al cel de la pujada del rebut de l'aigua i varen decidir organitzar-se i reclamar justícia. No s'ha de considerar una anècdota que fossin dones les que comencessin aquest lluita. Aquest fet està molt associat a tasques de cuidadores -l'economia de casa forma part dels rols de gènere-. A mesura que va anar avançant la reclamació i es va anar institucionalitzant en el si d'estructures organitzatives el paper de les dones va quedar relegat a altres tasques logístiques. Es pot dir que varen tenir un paper important de cohesió i de fermesa del moviment en les seves reclamacions.



Conclusions

Referent l'organització dels moviments socials:

- Els moviments socials, són estructures socials complexes, que busquen tenir el major impacte social possible amb estructures organitzatives senzilles, no burocratitzades. S'ha prioritzar les organitzacions que treballen per avançar socialment, no per les busquen perpetuar-se en la seva legitimitat, que cal guanyar-se dia a dia.
- Els moviments socials han de reclamar i exigir als governants, siguin quins siguin, per seguir avançant socialment, independentment que en algun moment hagin recolzat els objectius d'aquell moviment social. S'ha d'entendre que la feina és de llarg recorregut. Vol dir que si es pensa que quan hi ha canvi de govern que recolzava els objectius del moviment social s'han assolit els objectius, aquest fet provoca una instrumentalització dels moviments socials i segurament els nous governants com a molt compliran algun dels objectius del moviment social. Es pot parlar amb els partits polítics independentment de la seva tendència política, per aconseguir els objectius dels moviments socials.
- Els membres que formen part dels moviments socials i que agafen certa rellevància o representativitat sociopolítica i passen a la lògica dels partits polítics tradicionals restant credibilitat i independència en la major parts dels casos. En el cas que es fes, es recomanaria fer un debat obert en el si del moviment social, que si passés a un càrrec polític/institucional ho fes com a delegat del mateix moviment, tot i ser un fet no exempt de riscos.
- Els moviments ciutadans organitzats, sense estructura formal, són d'extraordinària importància per la transformació social,. A dia d'avui són la veritable punta de llança de les reclamacions socials, les altres organitzacions social són estructures molt més burocratitzades, que tot i gestionar una gran part del fons no responen a les demandes socials.

Generació d'una ciutadania ben formada amb capacitat de decisió

- La societat civil organitzada demana avançar cap una democràcia participativa real , fugint de l'actual democràcia representativa, que garanteixi mecanismes de participació social (no sectària) actualment en construcció que respongui a les necessitats socials de la població.



- La major part dels partits polítics, i els representants de la ciutadania estan molt allunyats de la ciutadania no exerceixen de representants d'aquesta, sinó que estan al servei d'altres interessos, sota el pretext d'interès general. La connivència entre poders polítics local, nacionals i estatals amb el poder econòmic té resultats catastròfics per a la ciutadania.
- Les empreses de comunicació responen a interessos accionaris o publicitaris alhora de donar les informacions, per tant segons quins temes els passen per alt.
- L'organisme regulador de l'aigua no té competències en temes tan transcendents com en temes d'urbanisme, una de les principals fonts de consum d'aigua.
- L'aigua a l'igual que tots els serveis bàsics és un element d'enorme conflictivitat social si el seu servei no és adequat. En un tema d'aquesta enorme importància social, ambiental i econòmica, els partits del govern no s'alien amb la ciutadania i els moviments socials per evitar qualsevol conflicte i responen a interessos econòmics. En aquests casos recomanem una gestió pública no lucrativa de l'aigua amb participació i control social. La participació i el control social han de servir per garantir l'eficàcia dels serveis públics d'aigua. La gestió s'ha de caracteritzar per l'eficàcia del servei i la cobertura universal tot buscant l'equilibri financer.

Apoderament tecnològic

- La formació sobre la tecnologia i els sistemes tecnològics que envolten a la societat és imprescindible per poder decidir el futur social que democràticament vulgui decidir la ciutadania. S'ha pogut constatar la dificultat social de com modificar l'enfocament de la tecnologia per a la societat que es vol, ja que es veu com una "caixa negra".
- Les administracions i les polítiques pertinents no donen informació suficient per a què el ciutadà tingui les eines per decidir i entendre el funcionament dels serveis bàsics, com l'aigua, i pugui participar de la presa de decisions un cop tingui la formació adequada. Molt sovint la informació que es dóna està manipulada i és tendenciosa segons els interessos partidistes del govern.
- La unió entre acadèmics compromesos socialment i els moviments socials és una de les principals eines d'apoderament tecnològic i de transformació social. Els acadèmics socialment compromesos són una minoria.



- El món acadèmic ha de contribuir des de l'interior dels moviments socials - no imposant les seves pròpies inquietuds personals o de recerca- i han de contribuir a les qüestions que afecten als col·lectius socials.
- La unió d'acadèmics en els moviments socials, fa que els participants als moviments els hi pugi l'autoestima i tingui molt més clara la lluita i tinguin més arguments, des de la humilitat del seus participants.
- La implicació de les dones en els moviments socials són una forta font de transmissió i cohesió dels moviments i de fermesa. Els rols de gènere es perpetuen dins els moviments socials.
- La principal eina de difusió ha estat l'edició dels butlletins de les campanyes i el traspàs de informació informal.
- La participació de la societat civil cívica en la decisió de la planificació de les infraestructures tècniques ha de ser real per l'impacte social, ambiental, del model territorial i econòmic que es vol.
- El moviments socials han aconseguit vincular les alternatives tecnològiques en la gestió de l'aigua i fer veure les seves implicacions sobre el medi ambient.
- La realitat social de la ciutat i de les comarques a Catalunya, el centralisme de Barcelona, fa que sigui molt diferent la construcció d'alternatives socials a la capital i a les comarques. A a Barcelona l'alternativa dels moviments socials topa constantment amb la maquinaria política, policial i econòmica existent, mentre que a les comarques la dificultat rau molt sovint en emergir les reclamacions socials que són invisibilitzades i són tractades amb sobèrbia pels poders preestablerts.
- Els moviments socials contribueixen al canvi de paradigma de Ciència, tecnologia i societat, buscant una relació més estreta entre societat i tecnologia.



Pressupost

El pressupost del present estudi és com segueix:

1. Salari

Codi	Tipus	Unitat	Quantitat	Preu	Total
1.1	Enginyer executor de l'estudi	h	400	20 €	8.000 €
1.2	Entrevistes amb participants	h	10	24 €	240 €
1.3	Acadèmics expert en la problemàtica de l'aigua	h	30	30 €	900 €
Total					9.140 €

2. Material d'oficina

Codi	Tipus	Preu	Total
2.1	Amortització ordinador, impresora i software	300 €	300 €
2.2	Fungible	150 €	150 €
2.3	Electricitat i comunicació	200 €	200 €
2.4	Viatges	400 €	400 €
2.5	Bibliografia	150 €	150 €
Total			1.200 €

Partida	Total
1. Salari	9.140 €
2. Material d'oficina	1.200 €
Total	10.340 €



Agraïments

Agraïments molt sincers a tots els col·lectius i persones anònimes que treballen per la transformació social i que no es resignen a la situació actual, dels quals he après gaire bé tot el que he reflectit en aquest treball.

Agrair a l'Enric Velo la valentia d'acceptar tutoritzar un estudi atípic com aquest, i els seus consells com amic.

Voldria agrair molt especialment a la meva família i el seu suport brindat al llarg de tants anys, en especial i a tots tres per igual a la Queta, Pitrucc i la Carme.

Molt especialment a l'Aloma, per la seva estima i paciència.

A totes les persones que m'han acompanyat en aquest camí recorregut i que fan que avui sigui el que sóc, als meus amics i amigues de l'ànima de Figueres, a la "família" de Barcelona a els amics i amigues fets a l'Escola de Cultura de Pau, als tots i totes les companyes de pis, als companys i companyes d'ESF aquest estudi té aportacions de cadascun d'ells i elles.

A tota la gent que treballa en temes d'aigua per les seves sàvies reflexions i la seva honestat en especial l'Adriana Marquisio, Pedro Arrojo, a la PDE a les dones del mercat de Tortosa, a la Inés, a la gent que participa a la Xarxa *Reclaiming Public Water*. Alhora a tot el moviment de l'aigua de la Península Ibèrica i al moviment internacional de l'aigua.

Agrair als col·lectius en els quals he col·laborat molt estretament i dels qual n'he après molt, especialment a Enginyeria Sense Fronteres i al Centre Excursionista Empordanès, que animo a seguir per la via del compromís social.

A dins l'escola a la Delegació d'Estudiants per la feina de remoure els estudiants de l'Escola i a ETSEIB per la Pau per els grans dies de mobilització socials dins l'escola i per l'aprenentatge personal que va suposar compartir aquelles mesos i somnis amb els companys de l'Escola.

Finalment agraïments a els/les somniadors/es que fan que evolucionem socialment i mediambientalment cap a la societat desitjada.



Bibliografia

Referències bibliogràfiques

- [1] AGUSTÍ PÉREZ-FOGUET, MARIANA MORALES, ANGEL SAZ, *Introducción a la Cooperación al Desarrollo para las Ingenierías*, Barcelona, Associació Catalana d'Enginyeria Sense Frontereres, 2005.
- [2] CARLES BOSCH DE LA TRINXERIA, *Records d'un excursionista*, Figueres, Centre Excursionista Empordanès, 2005.
- [3] DIANE ROCHELEAU, BARABARA THORNAS-SLYATER, ESTHER WANGARI, *Feminist political ecology: global issues and local experiencies*, Londres, Routledge, 1999.
- [4] ECOLOGISTAS EN ACCIÓN, *Informe Uso sostenible del agua en la cuenca del Mediterráneo*, 200.
[<http://www.portal-agua.com/Documentos/InfomeEstatlAlternTrasvase2001.html>, 3 d'agost de 2007]
- [5] ENRIC TELLO ARAGAY, *Fiscalidad ambiental y nueva cultura del agua*, Revista: Medi ambient: tecnologia i cultura, Nº 25, 1999, p. 88-95.
- [6] ENRIC VELO, JORGE SNEIJ, JAUME DELCLÒS (Editors), *Energía, participación y sostenibilidad*. Barcelona, Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres, 2006.
- [7] EVA MORERA, HELENA PERXACS, *El conflicte del rebut de l'aigua: el cas de Barcelona*, Biblio 3W. Revista Bibliogràfica de Geografia y Ciencias Sociales, Nº 253, 2000.
- [8] HORST ROSENBERG, RAMÓN GERMINAL, ANDREU ORDIGUER, MARC GAVALDÀ, *Agua, ¿mercancía o bien común?*, Barcelona, Alikornio Ediciones, 2003.
- [9] JAUME DELCLÒS i AYATS, *PNUD 2006, Crisi Mundial de l'Aigua*, ESFormatiu Nº60, 2007.
- [10] JAUME DELCLÒS i AYATS, *Aigua i Governabilitat*, ESFormatiu Nº59, 2006.
- [11] JORDI GASULL, *La veu del carrer*, Barcelona, Nº3, 1992, p. 5.



- [12] JORGE RIECHMAN, FRANCISCO FERNÁNDEZ BUEY, *Redes que dan libertad*, Madrid, Editorila Paidós, 1994
- [13] JOSEP PONT (dir), ENCARNA HERRERA, VANESA MAXÉ, ESTHER MORA, *La lluita per L'Ebre*, Barcelona, 2002.
- [14] KARLOS PÉREZ DE ARMIÑO (dir), JOANA ABIRSKETA, JOKIN ALBERDI, MARTA AREIZAGA, ALFONSO DUBOIS, MARLEN EIZAGIRRE, MARIA TERESA GIL BAZO, JORGE GUTIÉRREZ, FELIPE GÓMEZ ISA, CRISTINA MAOÑO, IRANTZU MEDIA, CLARA MURGUILLADAY, JONATAN RAPAPORT, MICHEL SABALZA, NORMA VÁZQUEZ, NÉSTOR ZABALA, PATXI ZABALO. *Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al desarrollo*. HEGOA. Barcelona, ICARIA editorial, 2001.
- [15] MARCO MARCHIONI, *Comunidad, participación y desarrollo*, Madrid, Editorial Popular, 2001.
- [16] MIQUEL JIMÉNEZ SÁNCHEZ, *El estudio de las organizaciones y la estructura de los movimientos sociales. El caso del movimiento ecologista en España*. el llibre *Movimientos sociales: cambio social y participación*, Editores: M^a Jesús Funes Rivas y Ramón Adell Argilés, ediciones UNED, Madrid, 2003
- [17] NARCÍS PRAT, *La nova cultura de l'aigua, la directiva marc i la política hidràulica espanyola*, Mètode: Revista de difusió de la investigació de la Universitat de València, N^o. 38, 2003 , p. 85-87
- [18] PLATAFORMA EN DEFENSA DE L'EBRE, *Salvem el Delta de l'Ebre*, 2002. [http://axc.cat/ebrenet/catala_001.doc, 3 d'agost 2007]
- [19] SILVIA NAVARRO, *Redes sociales y construcción comunitaria*, Madrid, Edirtorial CCS, 2004.
- [20] XAVIER GARCIA, JAUME REIXA, SANTIAGO VILANOVA, *El combat Ecologista a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1979.
- [21] ZYGMUNT BAUMAN, *La comunidad*, Madrid, Siglo Veintiuno de Espanya Editores Catedra, 2003.

Bibliografia complementària

- [22] ALIPIO SÀNCHEZ VIDAL, *Psicología Comunitaria*, Barcelona, EUB. SL, 1996.



- [23] AMARTIA SEN, *Desarrollo y Libertad*, Bogotá, Editorial Planeta, 2001.
- [24] CARLOS SANTOS et al., *Agua en movimiento*, Montevideo, Ediciones de la Canilla, 2006.
- [25] CLAUDIO MAGRIS, *Les fronteres del diàleg*, Barcelona, Arcàdia, 2006.
- [26] DOMINIQUE SCHNAPPER, *Què és la ciutadania?*, Barcelona, Edicions la Campana, 2000.
- [27] EL AGUA....ES DE TODOS, *Las canillas abiertas de América Latina II*, Montevideo, 2006
- [28] JOHN PAUL LEDERACH, *Construyendo la paz. Reconciliación sostenible en sociedades divididas*, Bilbao, Bakeaz/guernika Gorgrautz, 1998.
- [29] PEDRO ARROJO AGUDO, *El reto ético de la nueva cultura del agua*, Barcelona, Ediciones Paidós, 2006.
- [30] TRANSNATIONAL INSTITUTE, CORPORATE EUROPE OBSERVATORY, *Por un modelo público del Agua*, Barcelona, Viejo Topo, 2005.
- [31] ZYGMUNT BAUMAN, *La sociedad Individualizada*, Madrid, Ediciones Catedra, 2001.

